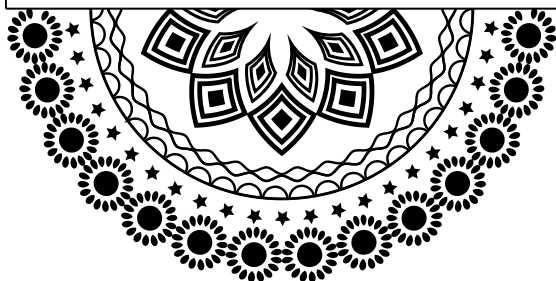

ئەقەدە

مۇھەممەد يۈسۈپ

﴿ 2 ﴾

İslamın Değişmez Prensipleri

ئىسلامنىڭ ئۆزگەرمەس پىرىنسىپلىرى

Yazar:	ئاپتورى:
Muhammed Yusuf	مۇھەممەد يۈسۈپ
Editor:	تەھرىرلىگۈچى:
Muhammed Bişaret	مۇھەممەد ئەمىن بېشارەت
Yayıncı:	نەشر قىلغۇچى:
Doğu Türkistan Alimler Birliği Araştırmalar Merkezi	شەرقىي تۈركىستان ئۆلىمالار بىرلىكى تەتقىقات مەركىزى
Kapak ve İç Sayfa Tasarımı:	مۇقاۋا ۋە بەت لايىھەلىگۈچى:
Ufuk Tasarım	ئۇيۇق ئېلان-لايىھەچىلىكى

ئىستانبۇل 2023

مۇندەرىجە

- 4..... ئەقىدە ھەققىدە قىسقىچە بايان
- 5..... ئىسلام دىنى
- 7..... كەلىمە تەيىبە ۋە ئۇنىڭ مەنىسى
- 9..... ئىماننىڭ ئاساسىي پىرىنسىپلىرى
- 11..... ئاللاھ تائالاغا ئىمان كەلتۈرۈش
- 12..... ئاللاھ تائالانىڭ مەۋجۇتلۇقى
- 13.. ئاللاھ تائالانىڭ مەۋجۇتلۇقىنىڭ دەلىلى
- 22..... ئاللاھ تائالانى تونۇشنىڭ يوللىرى
- 22..... ئەقىلنىڭ رولى
- 23.. ئەقىل ئاللاھ تائالانى تونۇشنىڭ قورالى
- ئاللاھ تائالانى ئۇنىڭ سۈپەتلىرى ئارقىلىق
25..... تونۇش
- 28..... ئاللاھ تائالانىڭ ئۇلۇغ سۈپەتلىرى
- ئاللاھ تائالاغا ئىمان كەلتۈرۈشكە
32..... مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەر
- 35..... پەيغەمبەرلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش

- 36.....پەيغەمبەرلەرنىڭ سانى
- 40.....پەيغەمبەرلەرنىڭ دەلىللىرى
- 40.....مۆجىزە
- پەيغەمبەرلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش ئۆز
 42.....ئىچىگە ئالغان ئىشلار
- 44.....مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام
- 45.....مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكى
- 47.....پەرىشتىلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش
- 48.....روھىي ئالەملەر
- 49.....غەيب ۋە ئۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەر
- 52.....پەرىشتىلەرنىڭ خاراكتېرى ۋە ۋەزىپىلىرى
- 55.....ئاللاھ تائالانىڭ كىتابلىرىغا ئىمان كەلتۈرۈش
- 56.....ئاللاھ تائالانىڭ كىتابلىرى
- 61.....قازا ۋە قەدەرگە ئىمان كەلتۈرۈش
- 62.....قازا ۋە قەدەر
- 63.....قازا ۋە قەدەرنىڭ مەنىسى
- قازا ۋە قەدەرگە ئىمان كەلتۈرۈش ئۆز
 68.....ئىچىگە ئالدىغان ھەقىقەتلەر
- قازا ۋە قەدەرگە ئىمان كەلتۈرۈش بىلەن
 71.....سەۋەبىنىڭ مۇناسىۋىتى

- 77..... قىيامەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرۈش
- 78..... ئىسلام نەزىرىدە بۇ دۇنيانىڭ ئورنى
- 78..... بۇ دۇنيا ھاياتى ئۆتكۈنچى ھاياتتۇر
- 80..... ھەقىقىي ھايات ئاخىرەت ھاياتدۇر
- 87..... قىيامەت كۈنى.....
- 89..... قىيامەت ۋە ئۇنىڭ ئالامەتلىرى
- 93..... قىيامەتنىڭ باشلىنىشى

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي
وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾

«بۈگۈن سىلەرنىڭ دىنىڭلارنى پۈتۈن
قىلدىم. سىلەرگە نېمىتىمنى تاماملىدىم.
ئىسلامنى سىلەرنىڭ دىنىڭلار بولۇشقا
تاللىدىم.»

(مائدە سۈرىسى 3 - ئايەت)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بارلىق گۈزەل ماختاشلار ۋە ئەڭ ئېسىل مەدھىيەلەر ئالەملەرنىڭ رەببى ۋە مۇئمىنلەرنىڭ مەدەتكارى جانابى ئاللاھ تائالاغا خاستۇر. ئاللاھ تائالاغا مەۋجۇداتنىڭ سانچە مەدھىيە ئوقۇپ ئۇنى ماختايمەن. ئىنسانىيەتنىڭ ئىپتىخارلىق ئۈلگىسى، ھەق دىنى ئىنسانىيەتكە يەتكۈزۈش ئارقىلىق ئۇلارنى كۇفرى، زالالەت ۋە ئازغۇنلۇقنىڭ قاراڭغۇلۇقلىرىدىن قۇتۇلدۇرۇپ، ئىمان، ھىدايەت ۋە ھەقىقەتنىڭ نۇرىغا يېتەكلىگەن سۆيۈملۈك پەيغەمبىرىمىز ھەزرىتى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئۇنىڭ ئائىلە- تاۋابىئاتلىرىغا، ساھابىلىرىگە ۋە ئۇنىڭ يولىنى داۋاملاشتۇرۇپ بىزلەرگىچە يەتكۈزگەن، شۇنداقلا تاقىيامەتكىچە ھەق يولدا يۈرگەن مۇئمىنلەرگە جانابى ئاللاھ تائالادىن رەھمەت تىلەيمەن.

ھۆرمەتلىك كىتابخان! قولىڭىزدىكى بۇ كىتابچە ئىسلام ئەقىدىسىدىكى ئالتە ئىماننى ئايرىم-ئايرىم چۈشەندۈرگەن، ھەممىگە ئاممىباب ئەسەر بولۇپ، سىزنىڭ ئىمان-ئېتىقاد ھەققىدىكى بىلىملەرگە

بولغان بارلىق ئېھتىياجىڭىزنى قاندۇرىدۇ،
بىلمەيدىغانلارغا ئۆگىتىدۇ، بىلىدىغانلارنىڭ
بىلىمىنى ئاشۇرىدۇ، مۇكەممەللەشتۈرىدۇ.

ئەقەدە ھەققىدە قىسقىچە بايان

ھايات - ئىمان ۋە كۈرەش دېمەكتۇر. يەر يۈزىدىكى مەخلۇقاتلارنىڭ ئەڭ شەرەپلىكى ئىنسان، ئىنساندىكى ئەڭ شەرەپلىك نەرسە ئۇنىڭ قەلبى، قەلبتىكى ئەڭ شەرەپلىك نەرسە ئىماندۇر. ئىمان بىلەن بېزەلگەن قەلب گۈلىستانغا، ئىماندىن خالىي قالغان قەلب خارابىگە ئوخشايدۇ. ئىماننىڭ ئىپتىداسى ئاللاھنى تونۇش، ئۇنىڭ جەۋھىرى ئاللاھ تائالاغا ئېتىقاد قىلىشتۇر. ئاللاھ تائالاغا بولغان ئىماننى تولۇقلىماقچى بولغان ئادەم قۇرئان ۋە سەھىھ ھەدىسلەر بىلەن بېكىتىلىپ، ئىمان كەلتۈرۈشكە بۇيرۇلغان مەسىلىلەرنىڭ ھەممىسىگە ئىمان كەلتۈرۈشتىن بەھاجەت بولالمايدۇ. چۈنكى ئىمان كامىل، ئېتىقادى توغرا بولمىغان كىشىنىڭ قىلغان ئەمەل-ئىبادەتلىرى پايدىسىزدۇر. شۇڭا ئاللاھ تائالاغا لايىقىدا شۈكۈر ئېيتىش ۋە ئۇنىڭغا ئۆزى كۆرسەتكەن بويىچە ئىبادەت قىلىپ، ئۇنىڭ رازىلىقىغا ئېرىشىش ئۈچۈن، دىنىمىزدا كۆرسىتىلگەن توغرا ئېتىقادلارنى ئۆگىنىش ھەربىر مۇسۇلمان ئادەم ئۈچۈن تولمۇ زۆرۈردۇر.

ئىسلام دىنى

ئىسلام دىنى - ئاللاھ تائالا تەرىپىدىن
ئىنسانلارغا كەلگەن ئىلاھىي قانۇندۇر.
ئادەم ئەلەيھىسسالامدىن مۇھەممەد
ئەلەيھىسسالامغىچە ئاللاھ تائالا تەرىپىدىن
كەلگەن دىننىڭ نامى ئىسلام بولۇپ،
بۇ دىن ئاخىرقى پەيغەمبەر مۇھەممەد
ئەلەيھىسسالامغا كېلىش بىلەن
تاكاملانغان ۋە ئىنسانىيەتنىڭ ئۆزگەرمەس
دىنى بولۇشقا تاللانغان. ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ
وَأَتَمَّمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ «بۈگۈن
سىلەرنىڭ دىنڭلارنى پۈتۈن قىلدىم.
سىلەرگە نېمىتىمنى تاماملىدىم. ئىسلامنى
سىلەرنىڭ دىنڭلار بولۇشقا تاللىدىم»^[1].

ئىسلام دىننىڭ غايىسى ئىنسانلارنى
دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە بەختلىك ھاياتقا
ئېرىشتۈرۈشتۇر. دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە بەختلىك
ھاياتقا، تولۇق خاتىرجەملىككە ئېرىشىش
ۋە دۇنيادا ئۆز-ئۆزىگە خوجا بولۇپ، ئەركىن،
ئازادە ھايات كەچۈرۈش ئۈچۈن ئاللاھ تائالا
چۈشۈرگەن قانۇن- پىرىنسىپلارغا ئەمەل
قىلىش شەرتتۇر. ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا
مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا
أَسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي
أَرْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا﴾ «ئاللاھ

1 مائىدە سۈرىسى: 3 - ئايەت.

ئىچىڭلاردىكى ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارغا، ئۆزلىرىدىن ئىلگىرىكىلەرنى يەر يۈزىدە ھۆكۈمران قىلغاندەك، ئۇلارنىمۇ چوقۇم ھۆكۈمران قىلىشنى، ئۇلار ئۈچۈن تاللىغان دىننى چوقۇم مۇستەھكەم قىلىپ بېرىشنى ۋە ئۇلارنىڭ قورقۇنچىسىنى ئامانلىققا ئايلاندۇرۇپ بېرىشنى ۋەدە قىلدى»^[2]

ئىسلام دىنى كىشىلەرنى ئەڭ ئاۋۋال ئىمان، ئەخلاق ۋە ئىبادەتكە بۇيرۇيدۇ.

ئىمان - ئاللاھ تائالا تەرىپىدىن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا بىلدۈرۈلگەن ھەقىقەتلەرنىڭ راست ئىكەنلىكىگە چىن ئىشىنىپ ئېتىقاد قىلىش ۋە ئۇنى تىل بىلەن ئىقرار قىلىشتۇر.

ئەخلاق - ئىنساننىڭ روھىدا يەرلىشىپ ئادەتكە ئايلىنىپ قالغان قىلىقلاردۇر. ئەخلاق ئىككى تۈرلۈك بولۇپ، بىرى گۈزەل ئەخلاق، يەنە بىرى ناچار ئەخلاق.

ئىبادەت-ئاللاھ تائالاغا بويسۇنۇپ، ئۇنىڭ بۇيرىغانلىرىنى قىلىپ، توسقانلىرىدىن يېنىپ، ئۇنىڭ ئىستىگىنى بويىچە ياشاشتۇر.

2 نۇر سۈرىسى: 55-ئايەت.

كەلىمە تەيىبە ۋە ئۇنىڭ مەنىسى

كشىلەر ئىسلام دىنىغا «لاإله إلا الله محمد رسول الله - لائلاھە ئىللەللاھو، مۇھەممەدۇن رەسۇلۇللاھ» دېگەن كەلىمە تەيىبەنى مەنىسىنى بىلىپ ئېيتىش، ئۇنىڭغا دىلى بىلەن ئىشىنىپ، تىلى بىلەن ئىقرار قىلىش ئارقىلىق كىرىدۇ.

بۇ كەلىمە تەيىبەنىڭ مەنىسى: ئاللاھتىن باشقا ئىبادەتكە ھەقلىق بولغان ھەقىقىي ئىلاھ يوق، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئاللاھنىڭ ئەلچىسى ۋە بەرھەق پەيغەمبىرى دېگەنلىكتۇر.

«لائلاھە ئىللەللاھۇ» دېگەن شاھادەت كەلىمىسى بىزدىن ئاللاھ تائالانىڭ ھەقىقىي ئىلاھ ئىكەنلىكىگە چىن ئېتىقاد قىلغان ھالدا، ئىبادەت ۋە دۇئالارنى ئۇنىڭغا قىلىشنى ۋە ئۇنىڭ كۆرسەتكەنلىرى بويىچە ھايات كەچۈرۈشنى تەلەپ قىلىدۇ.

«مۇھەممەدۇن رەسۇلۇللاھ» دېگەن شاھادەت كەلىمىسى بىزدىن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامدىن كەلگەنلىكى ئېنىقلانغان ھەدىسلەرگە ئىشىنىپ ئەمەل قىلىشنى، ئۇنىڭ بۇيرىغانلىرىنى ئىجرا قىلىپ،

توسقانلىرىدىن يېنىشىنى ۋە ئىبادەتنى ئۇنىڭ
كۆرسەتكىنى بويىچە ئورۇنلاشنى تەلەپ
قىلىدۇ.

ئىماننىڭ ئاساسىي پىرىنسىپلىرى

ئىماننىڭ ئاساسىي پىرىنسىپلىرى ئالتە بولۇپ، ئۇلار:

1. ئاللاھنىڭ بارلىقىغا ۋە بىرلىكىگە چىن ئىشىنىش؛

2. ئاللاھنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە چىن ئىشىنىش؛

3. ئاللاھنىڭ پەرىشتىلىرىگە چىن ئىشىنىش؛

4. ئاللاھنىڭ كىتابلىرىغا چىن ئىشىنىش؛

5. قىيامەت كۈنىگە چىن ئىشىنىش؛

6. ياخشىلىق ۋە يامانلىقنىڭ ئاللاھنىڭ تەقدىرى بىلەن بولىدىغانلىقىغا چىن ئىشىنىشتىن ئىبارەت.

ئىماننىڭ يۇقىرىدىكى ئالتە پىرىنسىپىغا، ئۇنىڭدىن باشقا قۇرئان كەرىم ۋە ھەدىسلەر ئارقىلىق ئىمان كەلتۈرۈشكە بۇيرۇلغان پۈتۈن ئىشلارغا ئىمان كەلتۈرگەن ۋە ئىسلام شەرىئىتىدە يولغا قويۇلغان جىمى ئەھكاملارنى قوبۇل قىلىپ، ئەمەل قىلغان كىشى ھەقىقىي مۇمىن ۋە مۇسۇلمان بولالايدۇ.

بىرىنچى
ئاللاھ تائالاغا ئىمان كەلتۈرۈش

ئاللاھ تائالانىڭ مەۋجۇتلۇقى

دۇنيادا ھېچقانداق دىن ۋە ھېچقانداق بىر پەلسەپە ئاللاھ تائالانى ئىسلام دىنى تەرىپلىگەندەك مۇكەممەل ۋە توغرا تونۇشتۇرغان ئەمەس. ئاللاھ تائالا ئەزەلدىن بار بولغان، ھەممىنى ياراتقان، ھەممىنى پەرۋىش قىلىپ تۇرۇۋاتقان ۋە ھەممە جانلىقلارغا رىزىق بېرىۋاتقان يالغۇز ئىلاھتۇر.

ئاللاھ تائالانىڭ مەۋجۇتلۇقىنى دەلىل - ئىسپاتلىرى بىلەن كۆرسىتىش ھاجەتسىز. چۈنكى ئۇنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى كۆرسىتىدىغان سانسىز ئالامەتلەر ئەتراپىمىزدا ھەر ۋاقىت ئۆزلىرىنى نامايان قىلىپ تۇرماقتا. كائىناتتىكى ھەربىر ئالامەت ۋە ھەربىر مەۋجۇدات ئاللاھ تائالانىڭ بارلىقىنى ئىسپاتلاپ تۇرماقتا.

ئەھۋال شۇنداق تۇرۇپمۇ، كور ئادەم كۈندۈزدىكى قۇياشنىڭ كۆزلەرنى چاقىتىدىغان نۇرىنى كۆرەلمىگەندەك، بەزى ئىنسانلارمۇ ئۆزلىرىنىڭ كۈندىلىك تۇرمۇشىدا ھەمىشە نامايان بولۇپ تۇرغان، ئاللاھ تائالانىڭ مەۋجۇتلۇقى ۋە ئۇنىڭ چەكسىز قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان سانسىز ئالامەتلەرنى كۆرەلمەيدۇ. ئىنسانلار ئارىسىدا كۆپىنچە مەيدانغا كېلىشى مانا بۇ

سەۋەبتىن بولغان. شۇ سەۋەبتىن ئاللاھ تائالانىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ئىسپاتلايدىغان دەلىل - ئىسپاتلاردىن بەزىسىنى كەلتۈرۈشكە توغرا كېلىدۇ.

ئاللاھ تائالانىڭ مەۋجۇتلۇقىنىڭ دەلىلى

سوئال: ئاللاھ تائالانىڭ مەۋجۇتلۇقىنىڭ دەلىلى نېمە؟

جاۋاب: ئاللاھ تائالانىڭ مەۋجۇتلۇقىغا دالالەت قىلىدىغان دەلىل - ئىسپاتلارنى ساناپ تۈگىتىش مۇمكىن ئەمەس. ئاللاھ تائالانىڭ مەخلۇقاتلىرىنىڭ سانىچە دەلىللەر ئۇنىڭ بارلىقىغا كەسكىن دالالەت قىلىدۇ. دۇنيادىكى ھەربىر مەۋجۇدات ئاللاھ تائالانىڭ مەۋجۇتلۇقىنى ۋە ئۇنىڭ يەككە - يېگانە ئىكەنلىكىنى نامايان قىلىپ تۇرماقتا.

ھەممىنىڭ ياراتقۇچىسى ئاللاھ تائالادۇر

بۇ مەنىدە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿إِنَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ «ئاسمانلاردا ۋە زېمىندا مۇئمىنلەر ئۈچۈن (ئاللاھنىڭ بارلىقىنى ۋە قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان)

نۇرغۇن ئالامەتلەر بار»^[3].

كائىنات ۋە ئۇنىڭدىكى جانلىق - جانسىز بارلىق شەيئىلەرنىڭ قانداق پەيدا بولغانلىقى ھەققىدە ئىزدىنىپ، ئۇنىڭغا جاۋاب تاپماقچى بولغان ھەر قانداق كىشى، تۆۋەندىكى تۆت جاۋابتىن باشقىسىنى تاپالمايدۇ:

1. كائىنات ۋە ئۇنىڭدىكى شەيئىلەر ئۆزلۈكىدىن پەيدا بولغان، يەنى ماددىنىڭ زەررىلىرى (پارچىلىرى) ئەقىل، ئىدراك ۋە تەپەككۈر قىلىش قابىلىيىتىگە ئىگە بولۇش ئارقىلىق، كائىنات ۋە ئۇنىڭدىكى بارلىق شەيئىلەرنى ۋۇجۇدقا چىقارغان دېيىش. بۇنداق جاۋاب ئەقىلگە ھەرگىزمۇ مۇۋاپىق كەلمەيدۇ، چۈنكى، تاش، سۇ، ھاۋا، تۇپراق ۋە ئۇلاردىن باشقا ماددىلاردا ئەقىل، ئىدراك ۋە تەپەككۈر قىلىش قابىلىيىتىنىڭ يوقلۇقى ھەممىگە مەلۇم. تارىختىن بېرى، ھېچبىر زامان ئۇلارنىڭ ئەقىل، ئىدراك ۋە تەپەككۈر قىلىش قابىلىيىتىگە، شۇنداقلا يارىتىش قۇدرىتىگە ئىگە بولغانلىقى مەلۇم ئەمەس. ئەھۋال بۇنداق ئىكەن، ھېچقانداق ئەقىل، ئىدراك ياكى كۈچ - قۇۋۋەتكە ئىگە بولمىغان ماددىلارنىڭ كائىناتنى ئەمەس، بەلكى ئۆزلىرىنىمۇ بارلىققا كەلتۈرەلمەيدىغانلىقى ئېنىقتۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ جاۋاب ھېچقانداق

3 جاسىيە سۈرىسى: 3. ئايەت

ئىلمىي ئاساسقا ئىگە بولمىغانلىقى ئۈچۈن رەت قىلىنىدۇ.

2. كائىنات ۋە ئۇنىڭدىكى شەيئىلەرنى تەبىئەت ياراتقان دېيىش. ئەگەر بىز، بۇ جاۋابنى بەرگۈچىلەردىن تەبىئەت دېگەن نېمە دەپ سورايدىغان بولساق، ئۇلاردىن بەزىلەر: «تەبىئەت - كائىناتنىڭ مەنزىرىسى» دەپ جاۋاب بېرىدۇ. بۇنىڭدىن مەلۇم بولىدۇكى، كائىنات يوق ئىكەن تەبىئەتمۇ يوق ئىدى. چۈنكى بىر نەرسىنىڭ مەنزىرىسى شۇ نەرسە مەۋجۇت بولغاندىلا ئاندىن مەۋجۇت بۇلالايدۇ. ئۇ نەرسە بولمىسا مەنزىرىسىمۇ بولمايدۇ. ئۇنداقتا تەبىئەت بۇرۇن ئۆزى يوق تۇرۇپ، قانداقمۇ كائىنات ۋە ئۇنىڭدىكى شەيئىلەرنى يارىتالىدى؟- ئەگەر بىز تەبىئەتنى كائىناتتىن بۇرۇن بار ئىدى، دەپ پەرەز قىلغاندىمۇ، تەبىئەت ئەقىل - ئىدراك ۋە كۈچ - قۇۋۋەتكە ئىگە بولمىغان بىر نەرسە تۇرۇپ، قانداقمۇ كائىناتنى ۋە ئۇنىڭدىكى شەيئىلەرنى، جۈملىدىن ئەقىللىك ئىنسانلارنى يارىتالىسۇن؟! ئۇلاردىن بەزىلەر تەبىئەتنى «كائىناتنىڭ ئۆزى» دەپ تەرىپلىسە، بەزىلەر ئۇنى «يوشۇرۇن كۈچ» دەپ تەرىپلىمەكتە. بۇ يوشۇرۇن كۈچ ئاللاھ تائالانىڭ قۇدرىتى بولماي نېمە؟ ئۇلار بۇنى «تەبىئەت» دەپ چۈشەنسە، بىز ئاللاھ

تائالانىڭ كامالى قۇدرىتىنىڭ نامايەندىسى، دەپ چۈشىنىمىز. دېمەك، كائىناتنى تەبىئەت ياراتقان دەيدىغان بۇ جاۋابمۇ، يۇقىرىقىسىدىن قېلىشمايدىغان بىمەنە جاۋابتۇر.

3. كائىنات ۋە ئۇنىڭدىكى شەيئىلەر تاسادىپىي يارىتىلىپ قالغان، يەنى كائىنات ۋە ئۇنىڭدىكى شەيئىلەر، ئەسلىدە ئاتوم زەررىلىرىدىن ئىبارەت بولۇپ، ئۇلار ئۈشتۈمتۈت ھەرىكەتكە كېلىش ئارقىلىق بىر-بىرى بىلەن تاسادىپىي پۈتۈنلىشىشى نەتىجىسىدە كائىنات ۋۇجۇدقا كەلگەن دېيىش.

ئۇنداقتا، قۇياشنىڭ ماددىلىرى ئىسسىق ماددىلاردىن ئىبارەت بولۇپ، قۇياش دۇنياغا ئىسسىقلىق ۋە يورۇقلۇق بېرىدۇ. يەرشارى ۋە باشقا پلانېتلارنىڭ ماددىلىرىدا ئىسسىقلىق ماددىسى يوق ئىكەنلىكى ھەممىگە مەلۇم. تاسادىپىي بولغان ئىشلارنىڭ پىلانسىز ۋە نىزامسىز ھالدا، ئۈشتۈمتۈت مەيدانغا كېلىدىغانلىقىمۇ ئېنىق بىر مەسىلە. قانداقلا چە، ئىسسىقلىق ماددىلىرى تاسادىپىي ھالدا ھەممىسى بىر يەرگە كېلىپ قۇياشقا ئايلىنىپ قالدى؟- يەرشارىدىن باشقا پلانېتلاردا سۇنىڭ يوقلۇقى ۋە ئۇ جايلاردا جانلىقلارنىڭ ياشىمايدىغانلىقى ھەممىگە ئايان بولغان بىر ئىلمىي ھەقىقەت بولغان

يەردە، سۇ قانداق بولۇپ باشقا پلانېتلاردا بولۇپ قالماستىن، تاسادىپىي جانلىقلار ياشايدىغان يەرشارىدىلا بولۇپ قالغان؟ كائىنات ۋە ئۇنىڭدىكى بارلىق مەۋجۇداتلار بىر خىل ئىنچىكە نىزام ۋە مۇكەممەل بىر قانۇن سىستېمىسى بىلەن ھەرىكەت قىلىدۇ. تاسادىپىي بولغان ئىشلار - بىز يۇقىرىدا ئېيتقاندەك - نىزامسىز ۋە پىلانسىز بولىدۇ. بۇ ھالدا، كائىنات ۋە ئۇنىڭدىكى مەۋجۇداتلارنىڭ ھەرىكەت قىلىشىدىكى نىزام ۋە قانۇن سىستېمىلار نەدىن كەلدى؟ تاسادىپىيلىق ئۆزىدە بولمىغان نىزام ۋە قانۇن سىستېمىلارنى كائىناتقا قانداقمۇ بېرەلەيدۇ؟ دېمەك، كائىنات ۋە ئۇنىڭدىكى شەيئەلەرنى تاسادىپىي پەيدا بولۇپ قالغان دېگەن جاۋاب، ھەقىقەتكە ئۇيغۇن كەلمەيدىغان، ھېچقانداق ئىلمىي ئاساسقا بۆلۈنمىگەن سەپسەتدۇر.

4. كائىنات ۋە ئۇنىڭدىكى بارلىق شەيئەلەرنى ئاللاھ تائالا ياراتقان دېيىش.

يۇقىرىقى ئۈچ خىل جاۋابنىڭ ھېچبىرى ئىلمىي ئاساسقا يۆلۈنمىگەنلىكى ۋە ئەقىل، مەنتىقىغا ئۇيغۇن كەلمىگەنلىكى سەۋەبلىك رەت قىلىنغانلىقىدىن مەلۇم بولىدىكى، كائىنات ۋە ئۇنىڭدىكى جانلىق - جانسىز بارلىق شەيئەلەر ئىلىم - ھېكمەتلىك ۋە چەكسىز قۇدرەتلىك، كامىل بىر زات

تەرىپىدىن ئىنتايىن ئىنچىكە نىزام ۋە پۇختا پىلانلار بىلەن يارىتىلغانلىقى شەك قوبۇل قىلمايدىغان بىردىنبىر ھەقىقەتتۇر. ئۇ زات بولسىمۇ، ئاللاھ تائالادۇر. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاللاھ تائالا كائىنات ۋە ئۇنىڭدىكى جانلىق - جانسىز پۈتۈن شەيئەلەرنى ئۆزىنىڭ ياراتقانلىقىنى ئېلان قىلدى. ئۇ مۇنداق دەيدۇ: ﴿ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَأَعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ «ئەنە شۇ ئاللاھ سىلەرنىڭ رەببىڭلاردۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ئىلاھ يوقتۇر. ئۇ ھەممە نەرسىنىڭ ياراتقۇچىسىدۇر. ئۇنداقتا، ئۇنىڭغىلا ئىبادەت قىلىڭلار. چۈنكى ئۇ ھەر نەرسىنى قوغداپ تۇرغۇچىدۇر»^[4].

تارىختىن بۇيان، ئاللاھ تائالادىن باشقا ھېچكىم «كائىناتنى مەن ياراتتىم» دەپ دەۋا قىلغىنى يوق. چۈنكى ئاللاھ تائالادىن باشقا ياراتقۇچى يوق - دە!!

ئاللاھتىن باشقا بىرى كائىنات ياكى ئۇنىڭدىكى شەيئەلەردىن بىرەرسىنى يوقتىن بار قىلغان بولسا ئىدى، ئۇ ئەلۋەتتە، ئۆزىنى ئېلان قىلغان ۋە ئۇنىڭ شۆھرىتى دۇنياغا پۈركەتكەن بولاتتى. مەسىلەن: توكنى ئىجاد قىلغان ئېدىسونمۇ ئۆزىنىڭ توكنى ئىجاد

4 ئەنئام سۈرىسى: 102 - ئايەت.

قىلغانلىقىنى ئېلان قىلماي قالمىغان. ئەگەر ئاللاھ تائالادىن باشقا قۇياشنى ياكى ئاينى ۋە ياكى ھەرقانداق جانلىقنى ياراتقان بىرسى بولسا ئىدى، ئۇ ئۆزىنى ئېلان قىلماي قالمايتتى. چۈنكى ھەرقانداق ئىجادكار ئۆزىنىڭ ئىجادىيىتىنى ۋە ئۆزىنى دۇنياغا تونۇشتۇرۇشنى خالايدۇ. مەۋجۇداتلارنى يارىتىشتا ئاللاھ تائالادىن باشقا بىرەر ياراتقۇچىنىڭ بولمىغانلىقى شۇنى ئىسپاتلايدۇكى، ھەممىنىڭ ياراتقۇچىسى يالغۇز ئاللاھتۇر. ئاللاھ تائالادىن باشقا ياراتقۇچىنىڭ يوقلۇقى مۇنازىرە قوبۇل قىلمايدىغان كەسكىنلەشكەن بىردىنبىر ھەقىقەتتۇر.

ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِأَعْيُنٍ. مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ «ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنى بىكاردىن-بىكارغا ياراتقىنىمىز يوق. بىز ئۇلارنى پەقەت ھېكمەت بىلەن ياراتتۇق ۋە لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى بۇنى بىلمەيدۇ»^[5].

«كائىنات ۋە ئۇنىڭدىكى جانلىق - جانسىز پۈتۈن شەيئىلەرنى ئاللاھ ياراتقان» دېگەن - 4 جاۋابىنى بەرگۈچىلەر ئۆزلىرىنىڭ

5 دۇخان سۈرىسى: 38، 39 - ئايەتلەر.

يارتىلىشتىكى تەبىئىتىنى ساقلاپ قالغان ۋە ئەقىلىنىڭ ساداسىغا ماسلاشقان مۇئمىن زاتلاردۇر. ئۇلار ھەممىنى ئاللاھ تائالانىڭ ياراتقانلىقىغا ئىقرار قىلىدۇ ۋە ئاللاھ تائالادىن باشقا ھېچقانداق بىر ياراتقۇچىنىڭ يوقلۇقىنى ياخشى بىلىدۇ. مانا بۇ، ئۇلارنىڭ قەلب قاتلىرىدىن ئېتىلىپ چىققان سەمىمىي ئېتىقاد ۋە پاك ھېس بولۇپ، ئۇ ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىمدە بايان قىلغان مۇنۇ دىننىڭ ئىنكاسىدۇر: ﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ «سەن توغرا دىنغا - ئىسلام دىنىغا يۈلەنگىنىكى، ئاللاھ ئىنسانلارنى شۇ دىن بىلەن ياراتقان، ئاللاھنىڭ ياراتقىنىنى ئۆزگەرتىشكە بولمايدۇ. بۇ توغرا دىندۇر، لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (بۇنى) بىلمەيدۇ»^[6].

بۇ ئايەت، ھەربىر ئىنساننىڭ ئاللاھ تائالانىڭ بىرلىكىنى قوبۇل قىلىشقا ھازىر بولغان ھالدا تۇغۇلىدىغانلىقىنى ئىپادىلەيدۇ. شۇڭا ئىنسان تەبىئىتىدە ئاللاھ تائالاغا ئىشىنىش ئېڭى تۇغۇلۇشتىن بېرى بار. بەزى چاغلاردا، بولۇپمۇ راھەت - پاراغەتلىك چاغلاردا ئىنسانلارنىڭ غاپىللىقى سەۋەبلىك بۇ دىن

6 رۇم سۈرىسى: 30 - ئايەت.

ئۇلارنىڭ قەلبلىرىدىن كۆتۈرۈلۈپ كېتىدۇ،
 ھەتتا ئۇلار ئاللاھ تائالانى ئۇنتۇپ كېتىدۇ.
 ئەمما ئۇلارنىڭ باشلىرىغا ئېغىر كۈلپەتلەر
 كېلىپ، ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن چارىسى
 تۈگىگەن ۋە ئەتراپىدىكىلەرنىڭ ياردىمىدىن
 ئۈمىدى ئۈزۈلگەن ۋاقىتتا، بۇ دىن ئۇلارنىڭ
 قەلب قاتلىرىدىن پارتلاپ چىقىدۇ. شۇ
 ۋاقىتتا، ئۇلار بارچە ئىخلاسى بىلەن ئاللاھ
 تائالاغا يۈزلىنىپ، ئۇنىڭغا مۇناجات قىلىدۇ،
 ئۇنىڭدىن ياردەم سورايدۇ. قۇرئان كەرىم بۇ
 ھەقىقەتنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَإِذَا
 مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا حَوَّلَهُ نِعْمَةً
 مِنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ﴾ «ئىنسانغا
 بىرەر زىيان - زەخمەت يەتسە رەببىگە
 يۈزلەنگەن ھالدا، ئۇنىڭغا دۇئا قىلىپ
 يالۋۇرىدۇ، ئاندىن (ئاللاھ ئۆز تەرىپىدىن)
 ئۇنىڭغا نېمەت ئاتا قىلغان چاغدا،
 ئىلگىرى قىلغان دۇئاسىنى ئۇنتۇپ
 كېتىدۇ»^[7].

7 زۈمەر سۈرىسى: 8 - ئايەت.

ئاللاھ تائالانى تونۇشنىڭ يوللىرى

ئاللاھ تائالانى تونۇشنىڭ يوللىرى ئىنتايىن كۆپ، ئەمما ئۇلارنى تۆۋەندىكى ئىككىگە قىسقارتىشقا بولىدۇ: بىرى، ئەقىل بىلەن ئىلىم، يەنە بىرى، ئاللاھ تائالانىڭ ئىسمى - سۈپەتلىرىنى بىلىشتىن ئىبارەت.

ئەقىلنىڭ رولى

ئىنساندىكى ئورگانلارنىڭ ھېچبىرى بىكارغا يارىتىلغان ئەمەس. ئىنسان ۋۇجۇدىنىڭ يېتەكچىسى بولغان ئەقىلنى ئالايلىق: ئەقىلنىڭ ۋەزىپىسى - تەپەككۈر قىلىش ۋە ئىزدىنىشتىن ئىبارەت. ئەگەر ئىنسان ئەقىلنى ئىشلىتىپ، ئەتراپىدىكى شەيئىلەر ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزۈپ، ئىزدەنمەيدىكەن، ئۇ، ئەقىلنىڭ ۋەزىپىسىنى جارى قىلدۇرمىغان، ھەتتا بارا - بارا ئەقىلنىڭ رولىنى تامامەن يوقاتقان بولىدۇ. ئىسلام دىنى ئەقلىي بىلىش ئۈستىگە قۇرۇلغان دىن بولۇپ، ئۇنىڭ دەۋىتى پەقەت ئەقىللەرگە خىتاب قىلىدۇ. كىشىلەرنى پىكىر يۈرگۈزۈپ ئىزدىنىشكە چاقىرىدۇ. ئىسلام دىنى كىشىلەرنىڭ ئۇنىڭغا قارىغۇلارچە ئېتىقاد قىلىشىنى قەتئىي رەت قىلىدۇ. ئۇ كىشىلەرنى

ئەقىل ئىشلىتىپ ئويلاپ، پىكىر يۈرگۈزۈپ، ياخشى چۈشىنىپ، ئاندىن قوبۇل قىلىشنى تەلەپ قىلىدۇ. شۇڭا، قۇرئان كەرىم ئاللاھ تائالانىڭ ئاسمان، زېمىن ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى گۈزەل سەنئەتلىرى ئۈستىدە تەپەككۈر قىلىشنى ئىبادەت سانغان ۋە ئۇنىڭغا بۇيرۇغان. ﴿قُلْ أَنْظَرُوا مَاذَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ «ئېيتقىنكى، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنى كۆزىتىڭلار»^[8]. بۇ ئايەتتىكى كۆزىتىشتىن مەقسەت، ئاللاھ تائالانىڭ كائىناتتىكى ئاجايىپ قۇدرەتلىرى ۋە گۈزەل سەنئەتلىرى ئۈستىدە تەپەككۈر قىلىش ئارقىلىق ئاللاھ تائالانى تونۇشتۇر.

ئەقىل ئاللاھ تائالانى تونۇشنىڭ قورالى

ئاللاھ تائالانى تونۇشنىڭ ۋاسىتىسى بولغان «ئەقىل» نى، ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىمدە 50 ئورۇندا، «ئەقىل ئىگىلىرى» نى 10 ئورۇندا ماختىغان. ئاللاھ تائالانىڭ بارلىقى ۋە بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان كائىناتتىكى تۈرلۈك ئالامەتلەر بايان قىلىنغان كۆپلىگەن ئايەتلەرنىڭ ئاخىرىنى ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ «ئەقىلنى ئىشلىتىدىغان قەۋم ئۈچۈن

بۇنىڭدا ئىبرەتلەر بار. «﴿ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴾» ئەقىل ئىشلەتمەمسىلەر؟ «﴿ فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ ﴾» ئىبرەت ئېلىڭلار ئى ئەقىل ئىگىلىرى! «دېگەنگە ئوخشاش جۈملىلەر بىلەن تۈگەتكەن. ئىنساننىڭ ئەسلى تەبىئىتى ئونى ئاللاھ تائالاغا باشلايدۇ. ئىنساندىكى بۇ خىل تەبىئەت ياكى قابىلىيەت يالغۇز ۋىجدانلا ئەمەس ياكى يالغۇز ئەقىللا ئەمەس، بەلكى ئۇ ۋىجدان بىلەن ئەقىلنىڭ بىرىكىشىدۇر. ئەقىل يالغۇز ئۆزىلا ئاللاھ تائالاغا ئىمان كەلتۈرۈشنى تەبىئىي زۆرۈرىيەت دەپ بىلىدۇ. ئىنسان ئەقلى شۇنداقكى، ئۇ ھېچ ئوقۇماستىن ياكى ئۆگەنمەستىن ئەڭ ئاۋۋال سەۋەبلەر قانۇنغا (يەنى ھېچ نەرسىنىڭ سەۋەبسىز ۋۇجۇدقا كەلمەيدىغانلىقىغا) ئىشىنىدۇ. سەۋەبسىز بىرەر شەيئىنىڭ ۋۇجۇدقا كېلىشىگە ئىشەنمەيدۇ. ئىلىم - پەن ۋە مەدەنىيەتتىن يىراق ياشىغان سەھراالىق بىر ئادەم ئاللاھ تائالا توغرىلۇق سورالغىنىدا، سەۋەبلەر قانۇنىنى قوللىنىپ، ئۆزىنىڭ تۇغما قابىلىيىتى بىلەن مۇنداق دەپ جاۋاب بەرگەن ئىكەن: «قۇملۇقتىكى تۆگە ئىزى بۇ جايدىن تۆگىنىڭ ئۆتكەنلىكىگە، ئۇلاق ئىزلىرى بۇ جايدىن كارۋاننىڭ ئۆتكەنلىكىگە ئىشارەت قىلىدۇ. يۇلتۇزلار بىلەن قاپلانغان ئاسمان، قىتئەلەر ۋە تۈرلۈك يوللار بىلەن

كېڭەيگەن زېمىن ۋە دولقۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان دېڭىزلار ئۇلارنى ياراتقان ئاللاھقا دالالەت قىلمايدۇ!؟»

ئاللاھ تائالانى ئۇنىڭ سۈپەتلىرى ئارقىلىق تونۇش

ئىنساندا بەش ھېسسىي ئەزا بولۇپ، كائىناتتىكى بەزى ماددىي شەيئەلەرنى شۇ ھېسسىي ئەزالىرى ئارقىلىق بىلىدۇ، مەسىلەن: ئىنسان كۆزى بىلەن شەيئەلەرنى كۆرۈپ بىلىدۇ، قۇلقى بىلەن ئاۋازنى ئاڭلاپ بىلىدۇ، قولى بىلەن ئۇنى تۇتۇپ بىلىدۇ، بۇرنى بىلەن ھىدىنى پۇراپ بىلىدۇ ۋە تىلى بىلەن تەمىنى تېتىپ بىلىدۇ. ئىنسان بۇ بەش ھېسسىي ئەزاسى ئارقىلىق بىلەلمىگەن شەيئەلەرنى ئىشەنچلىك خەۋەرلەر ئارقىلىق ئاڭلاپ بىلىدۇ. مەسىلەن: مەككىنى كۆرمىگەن كىشىمۇ، ئۇنىڭ خەۋىرىنى ئاڭلاش ئارقىلىق مەككىنىڭ سەئۇدى ئەرەبىستاندا بارلىقىغا ھېچ شەك قىلمايدۇ. بىرىنچى ۋە ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشلىرىنى كۆرمىگەن بولساقمۇ، بۇ ئۇرۇشلارنىڭ بولۇپ ئۆتكەنلىك خەۋىرىنى ئاڭلاش ئارقىلىق بۇ ئۇرۇشلارنىڭ يۈز بەرگەنلىكىدىن ھېچ شەك قىلمايمىز. ھېسسىي ئەزالار ئارقىلىق

بىلەلمىگەن شەيئەلەرنى يوق دەپ ئىنكار قىلىش قەتئىي توغرا ئەمەس. مەسىلەن: رادىيو دولقۇنلىرى ھەر ۋاقىت ۋە ھەر جايدا بار، ئەمما رادىيو بولمىسا ئۇنى ئاڭلىغىلى بولمايدۇ. توك سىمدا توكنىڭ بارلىقىنى كۆرگىلى بولمايدۇ، پەقەت لامپۇچكىنى ئۇنىڭغا چاتقاندىلا توكنىڭ بارلىقىنى كۆرگىلى بولىدۇ. دۇنيادا ھېسسىي ئەزالىرىمىز ئارقىلىق بىلگىلى ۋە كۆرگىلى بولمايدىغان نۇرغۇن شەيئەلەر بار. ھازىرقى ئىلىم - پەن دۇنيادىكى ماددىي شەيئەلەرنىڭ پەقەت %3.5 نىلا كۆز بىلەن كۆرگىلى بولىدىغانلىقى ۋە قالغان %96.5 نى كۆرگىلى بولمايدىغانلىقىنى ئىسپاتلىدى. ھاۋادىن ھەر ئاندا نەپەس ئېلىپ تۇرىمىز. لېكىن ھاۋانىڭ ماھىيىتىنى ھېسسىي ئەزالىرىمىز ئارقىلىق بىلەلمەيمىز. شۇنىڭغا ئوخشاش، ئىنسان ھېسسىي ئەزالىرى ئارقىلىق ئاللاھ تائالانىڭ زاتىنى ئىدراك قىلالمايدۇ. چۈنكى ھېسسىي ئەزالار ئارقىلىق پەقەت بەزى ماددىي شەيئەلەرنىلا بىلگىلى بولىدۇ. ھالبۇكى ئاللاھ تائالانىڭ زاتى ماددا ئەمەس. شۇڭا، ئىنساننىڭ كۆرۈش ئىقتىدارى چەكلىك بولغانلىقى سەۋەبتىن، ئاللاھ تائالانى كۆزى بىلەن كۆرۈپ تونۇشقا قادىر بولالمىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنى ئىشەنچلىك خەۋەرلەر ئارقىلىق تونۇيدۇ. دۇنيادا ئەڭ ئىشەنچلىك

خەۋەر قۇرئان كەرىم ۋە سەھىھ (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن كەلگەنلىكى شۈبھىسىز دەرىجىدە ئىسپاتلانغان، ئىشەنچلىك) ھەدىسلەرنىڭ بەرگەن خەۋەرلىرىدۇر. مۇشرىكلار مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامدىن ئاللاھ تائالانى تەرىپلەپ بېرىشنى سورىغاندا، ئاللاھ تائالا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا مۇنداق دەيدۇ: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ. اللَّهُ الصَّمَدُ. لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ. وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾ «ئېيتقىنكى، <ئۇ ئاللاھ بىردۇر، ھەممە ئاللاھقا موھتاجدۇر. ئۇ بالا تاپقانمۇ ئەمەس، تۇغۇلغانمۇ ئەمەس، ھېچ كىشى ئۇنىڭغا تەڭداش بولالمايدۇ»^[9].

سوئال: ئاللاھ تائالاغا قانداق ئىمان كەلتۈرۈش كېرەك؟

جاۋاب: ئاللاھ تائالا ئەزەلدىن بار بولغان يالغۇز ئىلاھتۇر. ئۇنىڭ پۈتۈن كائىناتنى يارىتىشتا ۋە ئۇنى پەرۋىش قىلىشتا ھېچ بىر شېرىكى يوقتۇر. ئۇ، ئۆزىنىڭ كامالىي سۈپەتلىرى بىلەن ھەمىشە سۈپەتلىنىپ تۇرغۇچىدۇر. ئۇ بارلىق ئەيىب - نۇقسان ۋە كەمچىلىكلەردىن ئەلۋەتتە پاكىتۇر، دەپ ئىمان ئېيتىش كېرەك.

ئاللاھ تائالانىڭ ئۇلۇغ سۈپەتلىرى

ئاللاھ تائالانىڭ سۈپەتلىرىنىڭ ھەممىسىگە ئىمان كەلتۈرۈش زۆرۈر. تۆۋەندە، بىزنىڭ تەپسىلىي بىلىپ ئىمان كەلتۈرۈشىمىز مۇھىم بولغان سەككىز سۈپەتنى بايان قىلىش بىلەن كۇپايلىنىمىز:

1. حَيِّ (ھەمىشە تىرىك بولغۇچى)
2. عَالِمٌ (ھەممىنى بىلگۈچى ئالىم)
3. قَادِرٌ (ھەممىگە كۈچى يېتىدىغان قادىر)
4. مُرِيدٌ (ئىرادە قىلغۇچى)
5. مُكَوِّنٌ (ئىجاد قىلغۇچى)
6. مُتَكَلِّمٌ (سۆزلىگۈچى)
7. سَمِيعٌ (ئاڭلىغۇچى)
8. بَصِيرٌ (كۆرگۈچى)

سوئال: ئاللاھ تائالانىڭ تىرىك ئىكەنلىكىگە قانداق ئىمان كەلتۈرۈش كېرەك؟

جاۋاب: ئاللاھ تائالا ئەزەلدىن تىرىك بولۇپ، ئۇ ھەرگىز ئۆلمەيدۇ. ئاللاھ تائالانىڭ تىرىكلىكى جان ۋە جىسىم بىلەن

بولماستىن، بەلكى ئۇ، ئۆزىگە لايىق سۈپىتى بىلەن تىرىكتۇر. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ «بىر ئاللاھتىن باشقا ئاللاھ يوقتۇر. ئۇ ھەمىشە تىرىكتۇر. ھەممىنى ئىدارە قىلىپ تۇرغۇچىدۇر»^[10].

سوئال: ئاللاھ تائالانىڭ ئالىم ئىكەنلىكىگە قانداق ئىمان كەلتۈرۈش كېرەك؟

جاۋاب: ئاللاھ تائالا ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، كائىناتتىكى شەيئەلەرنىڭ ھېچبىرى ئۇنىڭ ئىلمىنىڭ سىرتىدا ئەمەستۇر. ئاللاھ تائالانىڭ بىلىشى ئەقىل ۋە زېھىن بىلەن بولماستىن، بەلكى ئۇ، ئۆزىگە لايىق سۈپىتى بىلەن بىلگۈچىدۇر. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ «ئاللاھ ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر»^[11].

سوئال: ئاللاھ تائالانىڭ ھەممىگە قادىر ئىكەنلىكىگە قانداق ئىمان كەلتۈرۈش كېرەك؟

جاۋاب: ئاللاھ تائالا ھەممە نەرسىگە كۈچى يەتكۈچىدۇر. ئۇ، ھېچ نەرسىدىن

10 بەقەرە سۈرىسى: 255 - ئايەت.

11 بەقەرە سۈرىسى: 29 - ئايەت.

ئاجىز كەلمەيدۇ، ھېچ نەرسە ئۇنىڭغا غالىب كېلەلمەيدۇ. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ «ئاللاھ ھەممە نەرسىگە كۈچى يەتكۈچىدۇر»^[12].

سوئال: ئاللاھ تائالانىڭ ئىرادە قىلغۇچى ئىكەنلىكىگە قانداق ئىمان كەلتۈرۈش كېرەك؟

جاۋاب: ئاللاھ تائالا مۇتلەق ئىختىيار ئىگىسى بولۇپ، ھەممە ئاللاھ تائالانىڭ ئىرادىسى بىلەن بولىدۇ، ئاللاھ تائالانىڭ ئىرادىسى ۋە خاھىشىسىز ھېچ نەرسە ۋۇجۇدقا چىقمايدۇ. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿فَعَالٌ لِّمَآ يُرِيدُ﴾ «ئاللاھ خالىغىنىنى قىلغۇچىدۇر»^[13].

سوئال: ئاللاھ تائالانىڭ سۆزلىگۈچى ئىكەنلىكىگە قانداق ئىمان كەلتۈرۈش كېرەك؟

جاۋاب: ئاللاھ تائالا ئەزەلدىن سۆزلىگۈچى بولۇپ، قۇرئان كەرىم ئۇنىڭ سۆزىدۇر. ئاللاھ تائالانىڭ سۆزلىشى تىل ۋە ئېغىز بىلەن بولماستىن، بەلكى ئۇ، ئۆزىگە لايىق سۈپىتى بىلەن سۆزلىگۈچىدۇر. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا﴾ «ئاللاھ

12 ھەدىد سۈرىسى: 2 - ئايەت.

13 بۇرۇج سۈرىسى: 16 - ئايەت.

مۇساغا سۆز قىلدى»^[14].

سوئال: ئاللاھ تائالانىڭ ئىجاد قىلغۇچى ئىكەنلىكىگە قانداق ئىمان كەلتۈرۈش كېرەك؟

جاۋاب: ئاللاھ تائالا پۈتۈن مەخلۇقاتنىڭ پەيدا قىلغۇچىسىدۇر. كائىنات ۋە ئۇنىڭدىكى بارلىق شەيئىلەر ئاللاھ تائالانىڭ يارىتىشى ۋە ئىجاد قىلىشى بىلەن پەيدا بولغاندۇر. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ «ئاللاھ ھەممە نەرسىنىڭ ياراتقۇچىسىدۇر»^[15].

سوئال: ئاللاھ تائالانىڭ ئاڭلىغۇچى ئىكەنلىكىگە قانداق ئىمان كەلتۈرۈش كېرەك؟

جاۋاب: ئاللاھ تائالا ھەر قانداق ئاۋازلارنى، دۇئالارنى ۋە مۇناجاتلارنى ئاڭلىغۇچىدۇر. ئاللاھ تائالانىڭ ئاڭلىشى قۇلاق بىلەن بولماستىن، بەلكى ئۇ، ئۆزىگە لايىق سۈپىتى بىلەن ئاڭلىغۇچىدۇر. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ «ئاللاھ ھەممىنى ئاڭلاپ تورغۇچىدۇر ۋە ھەممىنى بىلىپ تورغۇچىدۇر»^[16].

14 نىسا سۈرىسى: 164 - ئايەت.

15 زۇمەر سۈرىسى: 62 - ئايەت.

16 مائىدە سۈرىسى: 76 - ئايەت.

سوئال: ئاللاھ تائالانىڭ كۆرگۈچى ئىكەنلىكىگە قانداق ئىمان كەلتۈرۈش كېرەك؟

جاۋاب: ئاللاھ تائالا ھەممىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر، ھەتتا قاراڭغۇ كېچىدە قارا تاش ئۈستىدىكى قارا چۈمۈلىلەرنىڭ ھەرىكەتلىرىنىمۇ ئېنىق كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَاللَّهُ بِصِيرٍ بِالْعِبَادِ﴾ «ئاللاھ بەندىلىرىنى (ۋە ئۇلارنىڭ ھەممە ئىشلىرىنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر»^[17].

ئاللاھ تائالاغا ئىمان كەلتۈرۈشكە مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەر

سوئال: ئاللاھ تائالاغا ئىمان كەلتۈرۈش نېمىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؟

جاۋاب: ئاللاھ تائالاغا ئىمان كەلتۈرۈش تۆۋەندىكى تۆت ھەقىقەتكە ئىشىنىشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ:

1. ئاللاھ تائالانىڭ بار ئىكەنلىكىگە ئىمان كەلتۈرۈش.

17 ئال ئىمران سۈرىسى: 15 - ئايەت.

2. ئاللاھ تائالانىڭ ھەممىنى ياراتقۇچى ۋە ھەممىنى ئىدارە قىلىپ تۇرغۇچى رەب ئىكەنلىكىگە ئىمان كەلتۈرۈش. ﴿ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ «ئەنە شۇ ئاللاھ سىلەرنىڭ رەببىڭلاردۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ئىلاھ يوقتۇر. ئۇ ھەممە نەرسىنىڭ ياراتقۇچىسىدۇر. ئۇنداقتا، ئۇنىڭغىلا ئىبادەت قىلىڭلار. چۈنكى ئۇ ھەر نەرسىنى قوغداپ تۇرغۇچىدۇر»^[18].

3. ئاللاھ تائالانىڭ يەككە - يېگانە ئىلاھ، بىرلا ھەقىقىي ئىلاھ ئىكەنلىكىگە ئىمان كەلتۈرۈش. ﴿وَاللَّهُمَّ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ «سىلەرنىڭ ئىلاھىڭلار بىرلا ئىلاھتۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ئىلاھ يوقتۇر. ئۇ ناھايىتى شەپقەتلىكتۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر»^[19].

4. ئاللاھ تائالانىڭ ئىسىم - سۈپەتلىرىگە ئىمان كەلتۈرۈش، يەنى ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىم ياكى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرى ئارقىلىق ئۆزىگە مەنسۇپ قىلغان ئىسىم - سۈپەتلەرنى ئۆزگەرتىۋەتمەستىن، ئاللاھ تائالانىڭ ئۇلۇغلىقىغا لايىق ھالدا ئۇنىڭغا مەنسۇپ قىلىش ۋە ئۇنى شۇ ئىسىم

18 ئەنئام سۈرىسى: 102. ئايەت.

19 بەقرە سۈرىسى: 163. ئايەت.

- سۈپەتلىرى بىلەن ئاتاش. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ «ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرى بار، ئۇنى شۇ (گۈزەل ئىسىملىرى) بىلەن ئاتاڭلار، ئاللاھنىڭ ئىسىملىرىنى كەلسە - كەلمەس قوللىنىدىغانلارنى تەرك ئېتىڭلار. ئۇلار قىلمىشلىرىنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ»^[20].

سوئال: ئاللاھ تائالانىڭ ئىنسانلار ئۈستىدىكى ھەققى نېمە؟

جاۋاب: ئاللاھ تائالانىڭ ئىنسانلار ئۈستىدىكى ھەققى - ئىنسانلارنىڭ ئاللاھ تائالاغا خالىس ئىبادەت قىلىشىدۇر. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ «جىنلارنى، ئىنسانلارنى پەقەت ماڭا ئىبادەت قىلىش ئۈچۈنلا ياراتتىم»^[21]. يەنى ماڭا ئىتائەت قىلىپ، مېنىڭ كۆرسەتكەنلىرىم بويىچە ھايات كەچۈرسۇن، دەپ ياراتتىم.

20 ئەئراق سۈرىسى: 180 - ئايەت.

21 زارىيات سۈرىسى: 56 - ئايەت.

ئىككىنچى
پەيغەمبەرلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش

پەيغەمبەرلەر- ئاللاھ تائالانىڭ ئىنسانلار ئارىسىدىن تاللاپ چىقىرىپ، ئۆز تەرىپىدىن ئۇلارغا ئەۋەتكەن ھەق ئەلچىلىرىدۇر. پەيغەمبەرلەر بارلىق ئەيىب - نۇقسان ۋە كەمچىلكلەردىن ئەلۋەتتە پاك، گۇناھسىز زاتلاردۇر، ئۇلارنىڭ ھەربىر ئىش - ئىزلىرى پۈتۈن ئىنسانىيەت ئۈچۈن ئۈلگىدۇر.

پەيغەمبەرلەر ئىنسانلارغا ئاللاھ تائالانىڭ دىنىنى يەتكۈزۈش ئارقىلىق ئۇلارنى توغرا يولغا باشلاش ۋە گۇناھ - يامان ئىشلاردىن قايتۇرۇپ ياخشى ئەمەللەرگە چاقىرىش ئۈچۈن ئەۋەتىلگەن. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾ «بىز ھەقىقەتەن ھەربىر ئۈمىمەتكە: «ئاللاھقا ئىبادەت قىلىڭلار، ساختا ئىلاھلاردىن يىراق تۇرۇڭلار» دەپ پەيغەمبەر ئەۋەتتۇق»^[22].

پەيغەمبەرلەرنىڭ سانى

ئىنسانلار يارىتىلغاندىن بېرى نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنىڭ كەلگەنلىكى مەلۇم. ئەمما ئۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ئىسىملىرى تەپسىلىي بايان قىلىنمىغان، قۇرئان كەرىمدە پەقەت 25 پەيغەمبەرنىڭ ئىسىملىرى تىلغا

22 نەھل سۈرىسى: 36 - ئايەت.

ئېلىنغان.

ئۇلار: ئادەم، ئىدرىس، نۇھ، ھۇد، سالىھ، ئىبراھىم، لۇت، ئىسمائىل، ئىسھاق، يەئقۇب، يۈسۈپ، ئەيىۇب، شۇئەيب، مۇسا، ھارۇن، داۋۇد، سۇلايمان، يۈنۇس، ئىلياس، ئىليەسە، زۇلكىفل، زەكەرىيا، يەھيا، ئىيسا ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالاملاردۇر.

بۇلاردىن باشقا، ئۈزەير، لوقمان ۋە زۇلقەرنەين قاتارلىق ئۈچ زاتنىڭ ئىسىملىرى قۇرئان كەرىمدە تىلغا ئېلىنغان بولسىمۇ، بۇلارنىڭ پەيغەمبەر ئىكەنلىكى ياكى ئەمەسلىكى توغرىلىق قۇرئان كەرىم ياكى ھەدىسلەردە ئېنىق مەلۇمات بېرىلمىگەن. شۇڭا قىسمەن ئالىملار يۇقىرىقى ئۈچ زاتنى پەيغەمبەرلەردىن سانغان بولسىمۇ، كۆپ ساندىكى ئىسلام ئالىملىرى ئۇلارنى پەيغەمبەرلەردىن ئەمەس، بەلكى ياخشى، تەقۋا، ئەۋلىيالارنىڭ جۈملىسىدىن سانىدۇ. شۇنىڭدەك، قۇرئان كەرىمدە ئىسىملىرى بايان قىلىنمىغان پەقەت بەزى ھەدىسلەردە ۋە تارىخ كىتابلىرىدا ئىسىملىرى بايان قىلىنغان ۋە پەيغەمبەر ئىكەنلىكلىرى سۆزلەنگەن بەزى كىشىلەر بولۇپ، ئۇلار: شىش، يۇشەئ، خىزىر، بەشىر، دانيال، ئىشمۇئىل، ئەرمىيا، ھەزقەل، جىرجىس، ھەبقوق ۋە ھەنزەلە ئەلەيھىسسالاملاردۇر.

خۇلاسى: قۇرئان كەرىمدە، ئىسىملىرى
ئېنىق بايان قىلىنغان 25 پەيغەمبەرگە
تەپسىلىي ۋە قۇرئان كەرىمدە ئىسىملىرى
بايان قىلىنمىغان جىمى پەيغەمبەرلەرگە
ئىجمالىي ئىمان كەلتۈرۈش ئىماننىڭ
شەرتلىرىدىن بىرىدۇر.

قۇرئان كەرىمدە ئىسىملىرى بايان
قىلىنمىغان پەيغەمبەرلەر ھەققىدە ئاللاھ
تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ مِنْهُمْ
مَّن قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَّن لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ﴾ «بىز
سەندىن ئىلگىرىمۇ پەيغەمبەرلەرنى
ئەۋەتكەن ئىدۇق، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا
ساڭا بايان قىلىپ بەرگەنلىرىمىزمۇ،
بايان قىلىپ بەرمىگەنلىرىمىزمۇ
بار»^[23].

مۇسۇلمانلار جىمى پەيغەمبەرلەرگە
ئىمان كەلتۈرۈشكە بۇيرۇلغان. ئاللاھ
مۇئىمىنلەرنىڭ سۆزلىرىنى ھېكايە قىلىپ
مۇنداق دەيدۇ: ﴿لَا تَفَرِّقْ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ﴾
«(ئۇلار) ئاللاھنىڭ پەيغەمبەرلىرىنىڭ
ھېچبىرىنى ئايرىۋەتمەيمىز (ھەممىسىگە
ئىمان ئېيتىمىز)» دەيدۇ^[24].

پەيغەمبەرلەرنىڭ بەزىسىگە ئىمان

23 غافىر سۈرىسى: 78 - ئايەت.

24 بەقەرە سۈرىسى: 285 - ئايەت.

ئېيتىپ، بەزىسىگە ئىمان ئېيتمىغان كىشىنىڭ ئىمانى مەقبۇل ئەمەس. نەتىجىدە، ئۇ مۇسۇلمان بولالمايدۇ. ئاللاھ بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا﴾ «شۈبھىسىزكى، ئاللاھنى ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلار، ئاللاھ بىلەن ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىنىڭ ئارىسىنى (ئاللاھقا) ئىشىنىپ پەيغەمبەرلىرىگە ئىشەنمەيمىز دېيىش بىلەن) ئايرىۋەتمەكچى بولغانلار، (پەيغەمبەرلەرنىڭ) بەزىسىگە ئىشىنىمىز، بەزىسىگە ئىشەنمەيمىز دېگۈچىلەر ۋە (ئىمان بىلەن كۇفرىنىڭ) ئارىسىدا بىر يول تۇتماقچى بولغانلار. ئەنە شۇلار راستتىنلا كاپىرلاردۇر، كاپىرلارغا خارلىغۇچى ئازاب تەييارلىدۇق»^[25].

پەيغەمبەرلەرنىڭ دەلىللىرى

پەيغەمبەرلەرنىڭ ئاللاھ تائالا تەرىپىدىن كەلگەن بەرھەق پەيغەمبەرلەر ئىكەنلىكلىرىنى ئىسپاتلايدىغان ۋە ئۇلارنىڭ پەيغەمبەرلىك ئەھۋالىنى كۈچلەندۈرىدىغان دەلىللىرى ئۇلارغا ئاللاھ تائالا تەرىپىدىن ئاتا قىلىنغان مۆجىزىلىرىدۇر. ئاللاھ تائالا ھەرقانداق پەيغەمبەرنى ئەۋەتشتە، ئۇنىڭ ۋە ئۈممىتىنىڭ ئەھۋالىغا مۇناسىپ ھالدا مۆجىزىلەرنى يارىتىپ بەرگەن. ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ﴾ «بىز ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلىرىمىزنى ئوپپۇچۇق مۆجىزىلەر بىلەن ئەۋەتتۇق»^[26].

مۆجىزە

مۆجىزە سۆزى لۇغەت ئېتىبارى بىلەن - كىشىلەرنى ئۇنىڭغا ئوخشايدىغان بىرىنى ئىجاد قىلىشتىن ئاجىز قالدۇرغۇچى بىردىنبىر ئادەتتىن تاشقىرى ئىش دېگەننى ئىپادىلەيدۇ. بۇنىڭغا بىنائەن، دۇنيادا «يەتتە چوڭ مۆجىزە» دەپ ئاتالغان يادىكارلىقلاردىن مىسىردىكى پىرامىدا ، جۇڭگودىكى سەددىچىن سېپىلى، ھىندىستاندىكى تاجمەھەل ۋە باشقىلار، شۇنداقلا بۇرۇنقىلارنىڭ قولىدىن

26 ھەدىد سۈرىسى: 25 - ئايەت.

كەلگەن بولسىمۇ، كېيىنكىلەرنىڭ نەزىرىدە پەۋقۇلئاددە سانالغان سىرلىق ئىشلار زامانىمىز كىشىلىرى نەزىرىدە مۆجىزە دەپ ئاتىلىپ كەلمەكتە.

مۆجىزىنىڭ ئىسلام تېرمىنىلىرىدىكى مەنىسى - ئىنسانلارنى توغرا يولغا باشلاش ۋەزىپىسىنى ئۆز ئۈستىگە ئالغان ھالدا، ئاللاھ تائالا تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرلەرنىڭ، ئۆزلىرىنىڭ راستتىنلا ئاللاھ تائالانىڭ ئەلچىلىرى ئىكەنلىكلىرىنى كىشىلەرگە ئىسپاتلاپ بېرىشلىرى ئۈچۈن، ئۇلارغا ئاللاھ ئاتا قىلغان دەلىل، ئىسپات ۋە پاكىت دېمەكتۇر.

سوئال: پەيغەمبەرلەرگە قانداق ئىمان كەلتۈرۈش كېرەك؟

جاۋاب: پەيغەمبەرلەرنىڭ ئاللاھ تائالا تەرىپىدىن ئىنسانلارغا توغرا يولنى كۆرسىتىش ئۈچۈن كەلگەنلىكلىرى ھەق ۋە راستتۇر. ئۇلار ئاللاھ تائالانىڭ دىنىنى كىشىلەرگە كەم - زىيادە قىلماستىن، ئاللاھ تائالا كۆرسەتكەن بويىچە تولۇق يەتكۈزۈش ئارقىلىق، ئۆزلىرىنىڭ ئەلچىلىك ۋەزىپىلىرىنى كامىل ئادا قىلغان ئۇلۇغ زاتلاردۇر.

پەيغەمبەرلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش ئۆز ئىچىگە ئالغان ئىشلار

پەيغەمبەرلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش تۆۋەندىكى ئۈچ مەسىلىگە ئىمان كەلتۈرۈشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

1. ھەربىر پەيغەمبەرگە كەلگەن دىننىڭ ئاللاھ تائالا تەرىپىدىن كەلگەن ھەق دىن ئىكەنلىكىگە ۋە پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسىگە بىردەك ئىمان كەلتۈرۈش. چۈنكى پەيغەمبەرلەرنىڭ بىرەرسىگە ئىنكار قىلغانلىق، ئۇلارنىڭ ھەممىسىگە ئىنكار قىلغانلىق ھېسابلىنىدۇ. شۇڭا ئاللاھ تائالا نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمى توغرىلۇق (كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ) «نوهنىڭ قەۋمى پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلدى» دېيىش ئارقىلىق، بىرلا نۇھ ئەلەيھىسسالامغا ئىنكار قىلغانلارنى پۈتۈن پەيغەمبەرلەرگە ئىنكار قىلغانلىق، دەپ ھۆكۈم قىلغان. ھالبۇكى، ئۇ ۋاقىتتا، نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىگە نۇھ ئەلەيھىسسالامدىن باشقا پەيغەمبەر كەلمىگەن ۋە ئۇلار نۇھ ئەلەيھىسسالامغا ئىنكار قىلغان. بۇنىڭغا ئاساسەن، خىرىستىيانلارنىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىنكار قىلىپ، ئۇنىڭ دىنىغا ئەگەشمىگەنلىكى ئەينى

ۋاقتتا، ئۆزلىرىنىڭ پەيغەمبىرى ئىيسا ئەلەيھىسسالامغىمۇ ئىنكار قىلغانلىقى ۋە ئۇنىڭ دىنىغا ئەگەشمىگەنلىكى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. چۈنكى، قۇرئان كەرىمدە نامى تىلغا ئېلىنىپ، پەيغەمبەر ئىكەنلىكى بىلىنگەن پەيغەمبەرلەردىن بىرەرسىگە ئىنكار قىلغانلىق پۈتكۈل پەيغەمبەرلەرگە ئىنكار قىلغانلىقتۇر.

2. قۇرئان كەرىمدە ئىسىملىرى بايان قىلىنغان 25 پەيغەمبەرگە ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نۇھ، ئىبراھىم، مۇسا، ئىيسا ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالاملاردىن ئىبارەت ئىرادىلىك پەيغەمبەرلەرگە تەپسىلىي؛ قۇرئان كەرىمدە ئىسىملىرى بايان قىلىنمىغانلىقتىن، ئىسىملىرى بىزگە مەلۇم بولمىغان پۈتۈن پەيغەمبەرلەرگە ئومۇمىي ئىمان كەلتۈرۈش.

3. پەيغەمبەرلەردىن سادىر بولغانلىقى ئېنىق ئىسپاتلانغان ھەدىسلەرگە چىن ئىشىنىپ ئەمەل قىلىش.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام - بىزلەرنىڭ پەيغەمبىرىمىز، پەيغەمبەرلەرنىڭ ئەڭ ئاخىرقىسى، ئىنسانلارغا ئاللاھ تائالا تەرىپىدىن ئىسلام دىنىنى ئېلىپ كېلىش بىلەن، ساماۋى دىننى تولۇقلىغان ۋە ئۇنىڭ غايىسىنى ئەمەلگە ئاشۇرغان ئەڭ شەرەپلىك پەيغەمبەردۇر. ئاللاھ تائالا تەرىپىدىن كەلگەن ھەربىر پەيغەمبەر بىر مەخسۇس مىللەت ئارىسىغا ئەۋەتىلگەن بولسا، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام پۈتۈن ئىنسانىيەتكە قارىتىلغان ئومۇمىيۈزلۈك بۇرچىنى زىممىسىگە ئالغان ھالدا پۈتۈن ئالەمگە پەيغەمبەر بولۇپ ئەۋەتىلگەن. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام مۇشۇنداق ئالاھىدە پەيغەمبەر بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭ پەۋقۇلئاددە رولى ئارقىسىدا، مۇسۇلمانلارنىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ھۆرمەت قىلىشى بارلىق پەيغەمبەرلەرگە ھۆرمەت قىلغانلىق بىلەن باراۋەر بولىدۇ، دەيدىغان ئورۇنغا كۆتۈرۈلگەن.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام مىلادىنىڭ 571 - يىلى 20 - ئاپرىل ، فىل يىلى رەبئۇلئەۋۋەل ئاينىڭ 9 - كۈنى (يەنە بىر رىۋايەتكە كۆرە 12 - كۈنى) دۈشەنبە كۈنلۈكتە، ھازىرقى سەئۇدى ئەرەبىستاننىڭ مەككە شەھىرىدىكى قۇرەيش

قەبىلىسىنىڭ ئەڭ مۆتىۋەر ئائىلىسى بولغان بەنى ھاشىم ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسەبى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامغا تۇتىشىدۇ. بۇ ھەقتە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: «ئاللاھ ئىسمائىل ئوغۇللىرىدىن كەنانە قەبىلىسىنى تاللىدى، كەنانە قەبىلىسىدىن قۇرەيشنى، قۇرەيشتىن ھاشىم ئوغۇللىرىنى، ھاشىم ئوغۇللىرىدىن مېنى تاللىدى»^[27].

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام كىچىكىدىنلا ئۆزىنىڭ گۈزەل ئەخلاقى ۋە ئالىجاناب پەزىلىتى بىلەن خەلق ئارىسىدا ئالاھىدە تونۇلغان، ھەتتا ئۇ، كىشىلەر تەرىپىدىن «ئىشەنچلىك مۇھەممەد»، «راستچىل مۇھەممەد» دېگەنگە ئوخشاش ئېسىل ئۇنۋانلارغا ئېرىشكەن.

مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكى

ئۇ قىرىق ياشقا يەتكەن چېغىدا ئاللاھ جىبرىل ئىسمىلىك پەرىشتىنى ئەۋەتىش ئارقىلىق، ئۇنىڭغا پەيغەمبەرلىك ۋەزىپىسىنى تاپشۇرغان. مۇھەممەد

27 ئىمام مۇسلىم رىۋايىتى.

ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر بولغاندىن كېيىن مەككىدە ئاۋۋال ئۈچ يىل يوشۇرۇن، كېيىن 10 يىل ئاشكارا، جەمى 13 يىل ئىسلام دەۋىتىنى تەشۋىق قىلىش بىلەن مەشغۇل بولىدۇ. كېيىن مەككە مۇشرىكلىرىنىڭ ھەددىدىن ئاشقان جەۋر - زۇلۇملىرى تۈپەيلىدىن ئاللاھ تائالانىڭ بۇيرۇقى بىلەن مەككىنى تەرك ئېتىپ، مەدىنىگە ھىجرەت قىلىدۇ. ئۇ، مەدىنىگە كەلگەندىن كېيىن، كۈندىن - كۈنگە مۇسۇلمانلار سانىنىڭ كۆپىيىشى ۋە ئىسلام دىنىنىڭ قۇدرەت تېپىشى نەتىجىسىدە، مەدىنىدە تۇنجى ئىسلام دۆلىتىنى قۇرىدۇ. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ يېتەكچىلىكىدە مەدىنىدە تەشكىللەنگەن ئون مىڭ كىشىلىك ئىسلام قوشۇنى ھىجرىيەنىڭ 8 - يىلى مەككە شەھىرىنى مۇشرىك كۈچلىرىنىڭ قولىدىن ئازاد قىلىپ، ئۇنى مەدىنە ئىسلام دۆلىتىنىڭ تەركىبىگە كىرگۈزىدۇ.

پەيغەمبىرىمىز ھەزرىتى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ئۆزىنىڭ پەيغەمبەرلىك ۋەزىپىسىنى تولۇق ئادا قىلغاندىن كېيىن، مىلادىنىڭ 632. يىلى، ھىجرىيەنىڭ 11- يىلى رەبئۇلئەۋۋەل ئاينىڭ 12- كۈنى دۈشەنبە كۈنلۈكتە 63 يېشىدا ئالەمدىن ئۆتكەن.

ئۈچىنچى
پەرىشتىلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش

روھىي ئالەملەر

روھىي ئالەملەر - ئىنسانلار كۆرەلمەيدىغان يوشۇرۇن ئالەملەر دېمەكتۇر. چۈنكى كائىناتتىكى شەيئىلەر ئىككى تۈرلۈكتۇر. ئۇلارنىڭ بىرى، ئىنساندىكى ھېسسىي ئەزالار ئارقىلىق بىلگىلى بولىدىغان شەيئىلەر بولۇپ، ئۇلار: ئادەم، ھايۋان، تاغ، دەريا، تېرىم، دەرەخ ۋە باشقا ھەر قانداق ماددىي شەيئىلەر، يەنە بىرى، ھېسسىي ئەزالار ئارقىلىق بىلگىلى بولمايدىغان شەيئىلەر بولۇپ، ئۇلار: پەرىشتىلەر، جنلار، شەيتانلار ۋە باشقىلار. بۇنىڭغا ئوخشىغان شەيئىلەرنى ئىنسانلار ھېسسىي ئەزالىرى بىلەن ئىدراك قىلالمىغانلىقى ئۈچۈن بۇلار روھىي ئالەملەر دېيىلىدۇ. بۇلار يەنە غەيبىي ئالەملەر ياكى مېتافىزىكا (يەنى ماددىنىڭ سىرتىدىكى) ئالەم دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

سوئال: ئىنسانلار ھېسسىي ئەزالىرى ئارقىلىق بىلەلمىگەن شەيئىلەرنى قانداق بىلىدۇ؟

جاۋاب: ئىنسانلار ھېسسىي ئەزالىرى ئارقىلىق بىلەلمىگەن شەيئىلەرنى ئىشەنچلىك خەۋەرلەر ئارقىلىق بىلەلەيدۇ. مەسىلەن: ئامېرىكىنى كۆرمىگەن ئادەم ئامېرىكا دېگەن دۆلەتنىڭ بار ئىكەنلىكىنى

ئاڭلاش ئارقىلىق، ئامېرىكىنىڭ بارلىقىدىن قەتئىي شەك قىلمىغىنىدەك، مۇسۇلمانلار غەيبىي ئالەملەرنى ھېسسىي ئەزالىرى بىلەن بىلەلمىگەن بولسىمۇ، قۇرئان ۋە ھەدىسلەرنىڭ خەۋەرلىرى ئارقىلىق ئۇلارنىڭ بارلىقىنى بىلىدۇ ۋە ئىشىنىدۇ.

غەيب ۋە ئۇنىڭغا مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەر

سوئال: غەيب دېگەن نېمە؟

جاۋاب: غەيب - ھېسسىي ئورگانلار بىلەن بىلگىلى بولمايدىغان، مېتافىزىكا ئالىمىگە ئائىت ئىشلاردۇر. غەيبىلەرنى ئاللاھ تائالادىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدۇ. غەيبىلەرنى پەقەت ئاللاھ تائالا ئۆزىلا بىلىدۇ. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ﴾ «ئېيتقىنكى، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى غەيبىنى (مېتافىزىكا ئالىمىنى) ئاللاھتىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدۇ»^[28].

غەيبىلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش ئىماننىڭ كامالەتدۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن ئاللاھ تائالا

28 نەمل سۈرىسى: 65 - ئايەت.

غەيبكە ئىشىنىشنى مۇئەممىنلەرنىڭ بىرىنچى سۈپىتى قىلىپ (ئۇلار غەيبكە ئىشەنگۈچىلەردۇر) دېيىش ئارقىلىق ئۇلارنى قۇرئان كەرىمنىڭ ئىپتىداسدىلا ماختىغان.

پەرىشتىلەرمۇ روھىي ئالەملەرنىڭ بىر قىسمى بولۇپ، ئۇلار كۆرۈنمەيدىغان ئالەمدۇر. ماھىيەت جەھەتتە، پەرىشتىلەردە ئۇلاردا بىرەر نەرسە ئىستېمال قىلىش يوق ھەمدە ئۇخلاشقىمۇ موھتاج ئەمەس. ئۇلارنى ئەر ياكى ئايال دېيىلمەيدۇ. پەرىشتىلەردە، ئىنسان ۋە ھايۋانلاردا بولغىنىدەك، شەھۋانىيلىق يوقتۇر. پەرىشتىلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش ئىماننىڭ ئاساسلىق ماددىلىرىدىن بىرىدۇر. ئۇلارغا ئىنكار قىلىش كۇفرىنىڭ جۈملىسىدىندۇر.

سوئال: پەرىشتىلەرگە قانداق ئىمان كەلتۈرۈش كېرەك؟

جاۋاب: ئاللاھ تائالانىڭ پەرىشتىلىرىنىڭ بارلىقى ھەقتۇر، ئۇلار ھەمىشە ئاللاھ تائالاغا تائەت - ئىبادەت قىلىش بىلەن مەشغۇل بولغۇچى ھۆرمەتلىك، ئىتائەتچان ۋە مەسۇم بەندىلەردۇر. ئاللاھ تائالا پەرىشتىلەرنى تەرىپلەپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ﴾ («پەرىشتىلەر ئاللاھنىڭ) ھۆرمەتلىك بەندىلىرىدۇر.

ئۇلار (ئاللاھتىن ئەمىر بولماستىن) سۆز قىلمايدۇ. بەلكى ئۇنىڭ ئەمرى بويىچە ئىش قىلىدۇ»^[29]

سوئال: پەرىشتىلەر نېمىدىن يارىتىلغان؟

جاۋاب: ئىنسانلار تۇپراقتىن يارىتىلغان بولسا، پەرىشتىلەر «نۇر» (يەنى يورۇقلۇق) دىن يارىتىلغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر ھەدىستە «پەرىشتىلەر نۇردىن يارىتىلغان»^[30] دەپ بايان قىلغان. ھېسسىي بولمىغان يەنى ئىنسانلار ھېسسىي ئەزالىرى ئارقىلىق بىلەلمىگەن شەيئەلەرنى يوق، دەپ ئىنكار قىلىش توغرا ئەمەستۇر. چۈنكى بىز بۇلارغا ئىنكار قىلماقچى بولساق، كۆڭۈل، جان، ئەقىل ۋە ۋىجدان قاتارلىقلارغىمۇ ئىنكار قىلىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ. چۈنكى بۇلارنىمۇ ھېسسىي ئەزالار ئارقىلىق بىلگىلى بولمايدۇ ئەمەسمۇ. كۆڭۈل، جان، ئەقىل قاتارلىقلارنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى كۆرگەن كىشى يوق. ھالبۇكى دۇنيادا ھېچكىم تىرىك نەرسىدە جاننىڭ، ئەقىل - ھوشى جايىدا بولغان ئادەمدە ئەقىل ۋە كۆڭۈلنىڭ بارلىقىنى ئىنكار قىلمايدۇ.

29 ئەنبىيا سۇرىسى: 27 - ئايەت.

30 مۇسلىم رىۋايىتى.

پەرىشتىلەرنىڭ خاراكتېرى ۋە ۋەزىپىلىرى

سوئال: پەرىشتىلەرنىڭ خاراكتېرى قانداق؟

جاۋاب: پەرىشتىلەرنىڭ خاراكتېرى ئاللاھ تائالاغا مۇتلەق ئىتائەت قىلىشتىن ئىبارەتتۇر. ئۇلاردا كەمچىلىك ئۆتكۈزۈش ۋە ئاللاھ تائالاغا ئاسىيلىق قىلىش يوقتۇر. ئاللاھ تائالا پەرىشتىلەر توغرىلۇق مۇنداق دەيدۇ: ﴿لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ «ئۇ پەرىشتىلەر ئاللاھنىڭ بۇيرۇقىدىن چىقمايدۇ. نېمىگە بۇيرۇلسا شۇنى ئىجرا قىلىدۇ»^[31].

سوئال: پەرىشتىلەرنىڭ ۋەزىپىلىرى نېمە؟

جاۋاب: پەرىشتىلەردىن ھەر بىرىنىڭ ئاللاھ تەرىپىدىن تاپشۇرۇلغان ئايرىم ۋەزىپىلىرى باردۇر. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى بەندىلەرنىڭ ياخشى - يامان ئەمەللىرىنى خاتىرىلەش بىلەن بولسا، بەزىلىرى ئىنسانلارنى كېچە - كۈندۈزنىڭ بالايىئاپەتلىرى ۋە خەۋپ - خەتەرلىرىدىن مۇھاپىزەت قىلىش بىلەن بولىدۇ. بەزىلىرى ئەجىلى توشقانلارنىڭ

31 تەھرىم سۈرىسى: 6 - ئايەت.

جانلىرىنى ئېلىش بىلەن بولسا، بەزىلىرى ئۆلگەنلەردىن سوراق - سوئال قىلىش بىلەن بولىدۇ. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى قۇرئان ئوقۇلغان، ئاللاھ تائالا ياد قىلىنغان ئورۇنلارغا ۋە مەسجىدلەرگە بېرىپ ئۇلارغا سامىي بولۇش بىلەن بولسا، بەزىلىرى ھەمىشە ئاللاھ تائالاغا سەجدە قىلىش ئارقىلىق ئۇنى مەدھىيەلەش بىلەن بولىدۇ. پەرىشتىلەرنىڭ مەشھۇرلىرى: جىبرىئىل، ئەزرائىل، مىكائىل ۋە ئىسرايىل ئەلەيھىسسالاملاردۇر.

ئاللاھ تائالا پەرىشتىلەرنىڭ ۋەزىپىلىرى توغرىلىق مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَىٰ وَهُمْ مِنَ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ﴾ «ئۇلار ئاللاھنىڭ ئەمرى بويىچە ئىش قىلىدۇ. ئاللاھ ئۇلارنىڭ قىلغان ۋە قىلماقچى بولغانلىرىنى بىلىپ تۇرىدۇ. ئۇلار ئاللاھ رازى بولغانلارغىلا شاپائەت قىلىدۇ. ئاللاھنىڭ ھەيۋىتىدىن تىترەپ تۇرىدۇ»^[32].

سوئال: پەرىشتىلەر نەدە؟

جاۋاب: ئاللاھ تائالانىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە، پەرىشتىلەرنىڭ كۆپ قىسمى ئاسمانلاردا تۇرۇپ ئاللاھ تائالانىڭ ئەمر-

32 ئەنبىيا سۈرىسى 28 - ئايەت.

پەرمانلىرىنى ئىجرا قىلسا، ئۇلارنىڭ بىر قىسمى زېمىندا يۈرۈپ ئاللاھ تائالانىڭ بۇيرۇقلىرىنى يۈرگۈزىدۇ. دېمەك، ئۇلار ئاسمانلار بىلەن زېمىن ئارىسىدا ئاللاھ تائالاغا ئىتائەت قىلىش يولىدا سەير قىلىدۇ.

تۆتىنچى

ئاللاھ تائالانىڭ كىتابلىرىغا ئىمان
كەلتۈرۈش

ئاللاھ تائالانىڭ كىتابلىرى

سوئال: ئاللاھ تائالانىڭ كىتابلىرى قانداق كىتابلار؟

جاۋاب: ئاللاھ تائالانىڭ كىتابلىرى – ئاللاھ تائالا پەيغەمبەرلەرگە چۈشۈرگەن كىتابلار بولۇپ، بۇ كىتابلار مۇقەددەس كىتابلار ياكى ساماۋى كىتابلار دەپ ئاتىلىدۇ.

سوئال: ئاللاھ تائالا بۇ كىتابلارنى نېمە ئۈچۈن چۈشۈرگەن؟

جاۋاب: ئاللاھ تائالا بۇ كىتابلارنى ئىنسانلارنى يامان يوللاردىن قايتۇرۇپ، توغرا يولغا باشلاش ۋە ئۇلارنى ئىككىلى ئالەمدە بەخت - سائادەتكە ئېرىشتۈرۈش ئۈچۈن چۈشۈرگەن.

ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴾ «(بۇ قۇرئان) رەببىنىڭ ئىزنى بىلەن ئىنسانلارنى قاراڭغۇلۇقتىن يورۇقلۇققا چىقىرىشنىڭ، يەنى غالىب ۋە مەدھىيەگە لايىق بولغان ئاللاھنىڭ يولغا باشلىشىڭ ئۈچۈن ساڭا بىز چۈشۈرگەن بىر كىتابتۇر»^[33].

سوئال: ئاللاھ تائالا چۈشۈرگەن

كىتابلاردا نېمىلەر يېزىلغان؟

جاۋاب: ئاللاھ تائالا چۈشۈرگەن كىتابلاردا، كائىناتنىڭ ياراتقۇچىسى ۋە ئۇنىڭ پەرۋىش قىلغۇچىسى يالغۇز ئاللاھ تائالا ئىكەنلىكى ۋە ئاللاھ تائالادىن باشقا ئىبادەتكە لايىق بولغان ھېچقانداق ئىلاھ يوقلۇقىنىڭ بايانى، ئىنسانلارنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىك سائادەتلىرى ئۈچۈن كېرەكلىك مەسىلىلەر، ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەر ۋە ئۈممەتلەرنىڭ قىسسىلىرى، ھەرتۈرلۈك پايدىلىق ۋەز - نەسىھەتلەر، ئاخىرەت ئالىمىنىڭ خەۋەرلىرى، دۇئا ۋە ئىبادەتلەرنىڭ ئۇسۇل ۋە سىستېمىلىرى، ئىجتىمائىي ۋە كىشىلىك ھاياتنىڭ قانۇن، پىرىنسىپلىرى قاتارلىقلار يېزىلغان.

سوئال: پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسىگە كىتاب چۈشۈرۈلگەنمۇ؟

جاۋاب: پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسىگە كىتاب چۈشۈرۈلگەن ئەمەس، بەلكى ئۇلارنىڭ ئاز قىسمىغا كىتاب چۈشۈرۈلگەن بولسىمۇ، كۆپىنچىسىگە ئاللاھ تائالادىن ۋەھىيلا كېلەتتى. ئۇلار ئاللاھ تائالادىن كەلگەن ۋەھىينىڭ روھىنى ئۈممەتلىرىگە يەتكۈزۈش ئارقىلىق، ئۇلارنى دىنغا دەۋەت قىلاتتى.

سوئال: ئاللاھ تائالا تەرىپىدىن

چۈشۈرۈلگەن كىتابلار قايسىلار؟

جاۋاب: ئاللاھ تائالا تەرىپىدىن چۈشۈرۈلگەن كىتابلار قۇرئان كەرىمنىڭ بايان قىلىشى بويىچە تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

1. تەۋرات . مۇسا ئەلەيھىسسالامغا چۈشۈرۈلگەن. ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ﴾ «بىز ھەقىقەتەن ھىدايەت ۋە نۇرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان تەۋراتنى چۈشۈردۇق» [34].

2. زەبۇر. داۋۇد ئەلەيھىسسالامغا چۈشۈرۈلگەن. (تەۋراتتىن ئورۇن ئالماقتا). ﴿وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا﴾ «داۋۇدقا زەبۇرنى ئاتا قىلدۇق» [35].

3. ئىنجىل . ئىيسا ئەلەيھىسسالامغا چۈشۈرۈلگەن. ﴿وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ﴾ «ئارقىدىن مەرىم ئوغلى ئىيسانى ئەۋەتتۇق، ئۇنىڭغا ئىنجىلنى ئاتا قىلدۇق» [36].

4. قۇرئان كەرىم . مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا چۈشۈرۈلگەن. ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ «شۈبھىسىزكى، سىلەرنى چۈشەنسۇن دەپ ئۇنى ئەرەبچە

34 مائىدە سۈرىسى: 44 - ئايەت.

35 نىسا سۈرىسى: 163 - ئايەت.

36 ھەدىد سۈرىسى: 27 - ئايەت.

قۇرئان قىلىپ چۈشۈردۇق»^[37].

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرىگە كۆرە، يۇقىرىقىلاردىن باشقىمۇ بەزى پەيغەمبەرلەرگە ساماۋى كىتابلار چۈشۈرۈلگەنلىكى مەلۇم. ئۇلار تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت:

ئادەم ئەلەيھىسسالامغا 10 بەتلىك، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا 10 بەتلىك، شىش ئەلەيھىسسالامغا 50 بەتلىك، ئىدرىس ئەلەيھىسسالامغا 30 بەتلىك كىتابلار چۈشۈرۈلگەن.

سوئال: بۇ كىتابلار ئاللاھ تائالادىن قانداق رەۋىشتە چۈشۈرۈلگەن؟

جاۋاب: قۇرئان كەرىمدىن ئىلگىرىكى ساماۋى كىتابلار پەيغەمبەرلەرگە ئاللاھ تائالا تەرىپىدىن دىۋان قىلىنغان ھالدا، بىر يولى چۈشۈرۈلگەن بولسا، قۇرئان كەرىم ئاللاھ تائالانىڭ ئەمرى بىلەن جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ۋەقەلەرنىڭ تەلپىگە ۋە شارائىتلارنىڭ تەقەززاسىغا مۇناسىپ ھالدا، ئاز-ئازدىن ئوقۇپ بېرىشى نەتىجىسىدە، ۋەھىي يولى بىلەن تولۇق 23 يىل ئىچىدە تەدرىجىي چۈشۈرۈلگەن. مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام

37 يۈسۈپ سۈرىسى: 2 - ئايەت.

جېبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋاستىسى بىلەن ئاللاھ تائالادىن تاپشۇرۇپ ئالغان قۇرئان كەرىمنى ئاللاھ تائالادىن چۈشكەن پېتى كەم - زىيادە قىلماستىن، بىرەر ھەرىكە چاغلىق ئۆزگەرتىۋەتمەستىن ئىسلام ئۈمىتىگە ئەينەن يەتكۈزۈش ئارقىلىق ئۆزىنىڭ ئەلچىلىك بۇرچىنى تولقى بىلەن ئادا قىلغان.

بەشىنچى
قازا ۋە قەدەرگە ئىمان كەلتۈرۈش

قازا ۋە قەدەر

سوئال: قەدەر (يەنى تەقدىر) دېگەن نېمە؟

جاۋاب: قەدەر - ئاللاھ تائالانىڭ كائىناتتا بولىدىغان ھەرقانداق ۋەقە ۋە ھادىسىلەرنى ۋە مەخلۇقاتلارنىڭ، خۇسۇسەن ئىنسانلارنىڭ قىلىدىغان بارلىق ياخشى - يامان گەپ - سۆز ۋە ئىش - ھەرىكەتلەرنىڭ ھەممىسىنى ئالدىنلا بىلىپ شۇنداق يارىتىشى ۋە ئۇلارنى شۇ بويىچە بەلگىلىشى دېمەكتۇر.

ئاللاھ تائالانىڭ قۇرئان كەرىمدىكى:
 ﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ «بىز ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى ئۆلچەملىك ياراتتۇق»^[38] ۋە ﴿وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾ «ئاسمان، زېمىندىكى زەررە چاغلىق نەرسە ۋە ئۇنىڭدىن كىچىك ياكى چوڭ نەرسە بولسۇن، ھېچقايسىسى ئاللاھنىڭ بىلىشىدىن چەتنەپ قالمايدۇ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى روشەن كىتابتا خاتىرىلەنگەن»^[39] دېگەن سۆزلىرى بۇ مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.

38 قەمەر سۈرىسى: 49- ئايەت

39 يۇنۇس سۈرىسى: 61- ئايەت

سوئال: قازا دېگەن نېمە؟

جاۋاب: ئاللاھ تائالانىڭ شۇ ئالدىنلا بىلگىنى ۋە بەلگىلىگىنىگە ئاساسەن، كائىناتتا بولىدىغان بارلىق ھادىسىلەر ۋە ئىنسانلار تەرىپىدىن سادىر بولىدىغان ئىش - پائالىيەتلەرنى ۋۇجۇدقا چىقىرىشى دېمەكتۇر.

قازا ۋە قەدەرنىڭ مەنىسى

سوئال: قازا ۋە قەدەرنىڭ مەنىسىنى قانداق چۈشىنىش كېرەك؟

جاۋاب: قازا ۋە قەدەرنىڭ مەنىسىنى مۇنداق چۈشىنىش كېرەك:

1. تەقدىر دېمەك باشقىسىنى تاللاش ئىختىيارى بولمايدىغان بىرلا يول دېگەنلىك ئەمەس. بەلكى تەقدىر ئىنساننىڭ تاللىشىغا قاراپ بىر قانچە تارماقلىق يولغا ئوخشاش بولۇپ، ھەربىر يولنىڭ ئاخىرقى مەنزىلى سىزگە نىسبەتەن قاراڭغۇلۇق كۆرۈنسىمۇ، ئاللاھ تائالاغا نىسبەتەن خۇددى خەرىتىگە ئوخشاش ناھايىتى ئېنىقتۇر. مەسىلەن: شەرق تەرەپكە ماڭسىڭىز پالانى جايغا، غەرب تەرەپكە ماڭسىڭىز پالانى جايغا يېتىپ بارىسىز. قۇرۇقلۇقتىن ماڭسىڭىز بىخەتەر

يېتىپ بارسىز، ھاۋادىن ماڭسىز تېز
يېتىپ بارسىز، دېڭىز ئارقىلىق ماڭسىز
خېيىمخەتەرگە ئۇچرىشىڭىز مۇمكىن، دەپ
سىزىپ كۆرسىتىلگەنگە ئوخشاش. ئاللاھ
تائالا تەقدىرنى ئەنە شۇنداق بەلگىلىگەن.
ئىنسانلار يول تاللاش ۋە قانداق سەۋەبلەرنى
قوللىنىشتا مۇتلەق ئەركىندۇر. چۈنكى
ئاللاھ تائالا ئىنسانلارغا تاللاش ئىختىيارىنى
بەرگەن. ئاللاھ تائالا ئىنسانلارنىڭ قايسىبىر
مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن قانداق سەۋەبلەرنى
قوللىنىدىغانلىقىنى ۋە ئۇنىڭ نەتىجىسىنى
ئېنىق بىلگۈچىدۇر. چۈنكى ئاللاھ تائالاغا
نەسبەتەن بۇلارنىڭ ھەممىسى خۇددى ۋىدىيو
پىلاستىنكىلىرىغا ئېلىنىپ ساقلانغان
ئارخىپقا ئوخشاشتۇر. سىز قايسىبىر يولنى
تاللىماڭ ۋە قانداق سەۋەبلەرنى قوللانماڭ
سىز ئاللاھ تائالانىڭ تەقدىرى بويىچە ئىش
كۆرگەن بولىسىز. چۈنكى سىز تاللايدىغان
يوللار، قىلىدىغان ئىشلار ۋە قوللىنىدىغان
سەۋەبلەر، چارە - تەدبىرلەرنىڭ ھەممىسى
تەقدىر خەرىتىسىنىڭ ئىچىدىن ئورۇن
ئالغان ۋە قايسىسىنى تاللاش ئىختىيارى
سىزگە بېرىلگەن. مەسىلەن: سىزنىڭ
قايسى شەھەردە ئولتۇراقلىشىشىڭىز، قايسى
خىزمەتنى قىلىشىڭىز، كىم بىلەن ئۆي -
ئوچاقلىق بولۇشىڭىز، كىملەر بىلەن دوست
بولۇشىڭىز قاتارلىق ئىشلارنىڭ ھەممىسى

سىزگە بېرىلگەن ئىختىيارنىڭ بىر قىسمى بولۇپ، باشقىسىنى تاللاش ئىختىيارىڭىزمۇ بار ئىدى. تەقدىردە سىز تاللىغان ۋە تاللىمىغان ئىختىيارلارنىڭ ھەممىسىنىڭ نەتىجىلىرى ئېنىق يېزىلغان بولىدۇ. ئۇنى تاللىغان بولسا، نەتىجە مۇنداق بولاتتى، بۇنى تاللىغان بولسا، نەتىجە مۇنداق بولاتتى، ئەمما بۇنى تاللىدى، ئۇنىڭ نەتىجىسى مۇنداق بولىدۇ، دەپ يېزىلغانغا ئوخشاش. مانا بۇ «ئاللاھ تائالانىڭ تەقدىرىدىن تاشقىرى قىل تەۋرىمەيدۇ» دېگەن سۆزنىڭ مەنىسىدۇر.

2. بەزى كىشىلەر چۈشەنگەندەك، تەقدىر ئاللاھ تائالانىڭ ئۆزى بەلگىلىگەن نەرسىسىگە بەندىلەرنى زورلىغانلىقى ئەمەس. بەلكى ئۇنىڭ ئەكسىچە، ئىنسان خالىغان ئىشنى قىلىش ياكى قىلماسلىقتا مۇتلەق ئەركىندۇر. ئاللاھ شۇڭا ئىنسانغا ھەرقانداق ئىشلارنى قىلىش ياكى تەرك ئېتىشتە ئەركىن ئىرادە - خاھىشنى ۋە ئۇنىڭغا يېتەرلىك ئەقىل ۋە قابىلىيەتنى بەرگەن. ئاللاھ تائالانىڭ بىرەر بەندىنىڭ كېلەچەكتە قىلىدىغان ئىشلىرىنى ئالدىنلا بىلىپ ئۇنى شۇنداق بەلگىلىگەنلىكى ۋە ئەمەلىيەتتە بۇ ئىشلارنىڭ ئاللاھ تائالانىڭ بىلگىنى ۋە بەلگىلىگىنى بويىچە ۋۇجۇدقا چىقىپ ئەمەلگە ئاشقانلىقى ئۇ بەندىنىڭ ئىرادىسى ۋە

خاھىشىنىڭ سىرتىدا بولغان ئىش ئەمەس. بەلكى بەندىنىڭ ئىرادىسى ۋە خاھىشى بىلەن ئەمەلگە ئاشقان ئىش. چۈنكى ئىنساندا ھەر قانداق بىر ئىشنى قىلىش ياكى تەرك ئېتىشتە ئەركىن ئىرادە بار.

3. ئاللاھ تائالا ئىنسانلارنىڭ ياخشى ئىش قىلىشىنى ياقتۇرىدۇ، يامان ئىش قىلىشىنى ياقتۇرمايدۇ. ئەمما ئىنسان يامانلىقنى خالاپ، ئۇنىڭغا بەل باغلىغاندا، ئاللاھ تائالا ئۇنىڭغا يول قويدۇ. بۇ ئاللاھ تائالانىڭ يامان ئىشقا رازى بولغانلىقىدىن ئەمەس، بەلكى شۇ ئىنساننىڭ شۇ يامانلىقنى قىلىش ئىختىيارىنىڭ بولغانلىقى سەۋەبتىندۇر. شۇڭا ئاللاھ تائالا قۇرئان كەرىمدە: **(ئاللاھ خالىغاندىلا، ئاندىن سىلەر خالايسىلەر)** [40] دېگەن. بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى: سىلەر قىلماقچى بولغان ياخشى - يامان قانداقلا بىر ئىشقا ئاللاھ تائالا يول قويمىغۇچە سىلەر ئۇنى ئەمەلگە ئاشۇرالمىسىلەر، دېگەنلىكتۇر.

ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ﴾ «ئەگەر كاپىر بولساڭلار، ئاللاھ سىلەردىن بەھاجەتتۇر. ئاللاھ بەندىلىرىنىڭ كاپىر بولۇشىغا رازى بولمايدۇ. ئەگەر شۈكۈر قىلساڭلار،

ئاللاھ سىلەردىن رازى بولىدۇ»^[41].

ئاللاھ تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا خىتاب قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿ وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهَا ﴾ «دېگىنىكى: <ھەق رەببىڭلاردىندۇر. ئۇنداقتا، خالىغان ئادەم ئىمان ئېيتسۇن، خالىغان ئىنكار قىلسۇن> شۇ ئېنىقكى، بىز كاپىرلار ئۈچۈن تۈتۈن پەردىلىرى ئۇلارنى ئوربۇالدىغان ئوتنى تەييارلىدۇق»^[42].

قازا ۋە قەدەرگە ئىمان كەلتۈرۈش ئىسلام دىنىدا ئىمان كەلتۈرۈشكە بۇيرۇلغان ئالتە ئىماننىڭ بىرىدۇر. قازا ۋە قەدەرگە ئىمان كەلتۈرمىگەن، ئىشەنمىگەن ئادەمنىڭ ئىمانى قوبۇل ئەمەس.

41 زۇمەر سۈرىسى: 7 - ئايەت.

42 كەھف سۈرىسى: 29 - ئايەت.

قازا ۋە قەدەرگە ئىمان كەلتۈرۈش ئۆز ئىچىگە ئالدىغان ھەقىقەتلەر

سوئال: قازا ۋە قەدەرگە ئىمان كەلتۈرۈش نېمىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ؟

جاۋاب: قازا ۋە قەدەرگە ئىمان كەلتۈرۈش تۆۋەندىكى تۆت ھەقىقەتكە ئىشىنىپ ئېتىقاد قىلىشنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئۇلار تۆۋەندىكىچە:

1. كائىناتتا بولۇپ تۇرغان ھەرقانداق پايدىلىق ھادىسىلەر، مەسىلەن: يامغۇرنىڭ يېغىشى، زىرائەتلەرنىڭ مول ھوسۇل بېرىشى، مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ مېۋە بېرىشى، شۇنداقلا دۇنيادا يۈز بېرىپ تۇرغان ھەر قانداق زىيانلىق ھادىسىلەر، مەسىلەن: يەر تەۋرەش، ۋابا، قۇرغاقچىلىق، سۇ ئاپىتى قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى ئاللاھ تائالانىڭ تەقدىرى ۋە قازاسى بىلەن بولىدۇ. بۇ ھادىسىلەرنى ۋە ئۇلارنىڭ سەۋەبلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئاللاھ تائالا ياراتقان، دەپ ئىشىنىش. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ «يەر يۈزىدىكى پۈتۈن ھادىسىلەر ۋە ئۆزۈڭلار ئۇچرىغان مۇسبەتلەر بىز

ئۇلارنى يارىتىشتىن بۇرۇن كىتابقا
(لەۋھۇلمەھپۇزغا) يېزىلغان. چۈنكى بۇ
ئاللاھقا ئاساندۇر»^[43].

2. دۇنيادىكى ھەر قانداق ياخشىلىقلار،
مەسىلەن: تىنچلىق، ئامانلىق، تەن
ساقلىقى، خاتىرجەملىك، باياشاتلىق ۋە
ئۇنىڭدىكى ھەر قانداق بەختسىزلىكلەر،
مەسىلەن: ئۇرۇش، ئۆلۈم، كېسەللىك، دەرد،
جاپا. مۇشەققەتلەر ھەممىسى ئاللاھ تائالانىڭ
تەقدىرى ۋە قازاسى بىلەن بولىدۇ، بۇلارنى ۋە
بۇلارنىڭ سەۋەبلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئاللاھ
تائالا ئۆزى ياراتقان، دەپ ئىشىنىش. ئاللاھ
تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَإِنْ يَمْسَسْكَ
اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَى
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ «ئەگەر ئاللاھ ساڭا بىرەر
كۈلپەت يەتكۈزسە، ئۇنى ئاللاھتىن
باشقا ھېچكىم كۆتۈرۈۋېتەلمەيدۇ.
ئەگەر ئاللاھ ساڭا بىرەر ياخشىلىق
يەتكۈزسە (ئۇ چاغدا ئۇنىڭغا ھېچكىم
ئارىلىشالمايدۇ)، چۈنكى ئاللاھ ھەر
نەرسىگە قادىردۇر»^[44].

3. مەخلۇقاتلارنىڭ يۈرۈش - تۇرۇش،
يېيىش - ئىچىش ۋە باشقا بارلىق ئىشلىرى
پەقەت ئاللاھ تائالانىڭ تەقدىرى ۋە قازاسى

43 ھەدىد سۈرىسى: 22. ئايەت

44 ئەنئام سۈرىسى: 17. ئايەت

بىلەن بولىدۇ. ئاللاھ تائالا بۇ ئىشلارنى يارىتىش بىلەن بىرگە ئىنسانلارغا ئۇلارنى قانداق يوسۇندا قوللىنىش ئىختىيارىنى ۋە قابىلىيىتىنى بەرگەن، دەپ ئىشىنىش. ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ التَّشْوُرُ﴾ «ئاللاھ سىلەرگە زېمىننى مېڭىشقا ئاسان قىلدى، زېمىننىڭ ئەتراپىدا مېڭىڭلار. ئاللاھنىڭ (بەرگەن) رىزقىدىن يەڭلار، سىلەر تىرىلگەندىن كېيىن ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر»^[45].

4. ئىنسانلارنىڭ قولىدىن كېلىدىغان ھەر قانداق ياخشىلىق ۋە يامانلىقنى تەقدىر قىلغۇچى ئاللاھ تائالادۇر. لېكىن بۇ ئىشلارنىڭ ھەرقايسىسىنى قىلىش ياكى تەرك ئېتىش ئىنسانلارنىڭ ئىختىيارىدا بولۇپ، بۇ ئىختىيارنى ئۇلارغا ئاللاھ تائالا بەرگەن، دەپ ئىشىنىش.

ئاللاھ تائالا ئەزەلدە ئىنسانلارنىڭ كېلەچەكتە قىلىدىغان ياخشى - يامان ھەر قانداق ئىشلىرىنى ئېنىق بىلگەنلىكى ئۈچۈن، ئۇلارنى شۇ بويىچە بولۇشقا بەلگىلىگەن ۋە ئىنسانلارنى خالىغانلىرىنى قىلىش ياكى قىلماسلىقتا ئەركىن ئىختىيار ۋە ئىرادە بىلەن بۇ ئىمتىھان دۇنياسىغا

ئەۋەتكەن. ئىنسانلار بىرەر ئىشنى قىلىش ياكى قىلماسلىقتا ئەركىن ئىختىيار ۋە ئىرادىگە ئىگە بولغانلىقى ئۈچۈنلا ئۇلار بۇ دۇنيادىكى بارلىق قىلمىشلىرىدىن جاۋابكارلىققا تارتىلىدۇ. چۈنكى ئاللاھ تائالا ئىنسانلارغا ياخشىلىقنىڭ يوللىرىنى ۋە تۈرلىرىنى كۆرسىتىپ بېرىش ئارقىلىق ئۇلارنى شۇ ياخشىلىقلارنى قىلىشقا تەرغىب قىلدى، يامانلىقنىڭ يوللىرىنى ۋە تۈرلىرىنى بايان قىلىپ بېرىش ئارقىلىق ئۇلارنى بۇ يامانلىقلارنى تەرك ئېتىشكە بۇيرۇپ، ئۇلارنى يامانلىقلارنىڭ ئاقىۋەتلىرىدىن ئاگاھلاندۇردى.

قازا ۋە قەدەرگە ئىمان كەلتۈرۈش بىلەن سەۋەبىنىڭ مۇناسىۋىتى

سوئال: قازا ۋە قەدەرگە ئىمان كەلتۈرۈشنىڭ سەۋەب بىلەن مۇناسىۋىتى نېمە؟

جاۋاب: قازا ۋە قەدەرگە ئىمان كەلتۈرۈشنىڭ سەۋەب بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى مۇنداق:

1. ئىنسانلارنىڭ بېشىغا كەلگەن كېسەللىك، دەرد - ئەلەم، بالايىئاپەت، يوقسۇللۇق ۋە جاپا - مۇشەققەتلەرنىڭ ھەممىنى ئاللاھ تائالانىڭ تەقدىرى ۋە

ئىرادىسى بىلەن بولىدۇ، دەپ ئىشىنىش بىلەن بىرگە بۇلاردىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن قولىدىن كەلگەن سەۋەبلەرنىڭ ھەممىنى قىلىش، ئاللاھ تائالاغا ئۇلارنى كۆتۈرۈۋېتىشىنى سوراپ دۇئا قىلىش ۋە بۇلارنىڭ سەۋەبىدىن (يەنى يۇقىرىقى كۈلپەتلەرنىڭ سەۋەبىدىن) تارتقان جاپالارنىڭ بەدىلىگە ئاللاھ تائالانىڭ ساۋاب بېرىدىغانلىقىغا ئىشىنىش ئىماننىڭ جۈملىسىدىندۇر. بىراق كېلەچەككە ئائىت ئىشلارنى «ئاللاھنىڭ تەقدىرىدە نېمە بولسا شۇ بولىدىغۇ»، دەپ ئىشلىمەستىن، سەۋەب قىلماستىن «ئۈجمە پىش ئاغزىمغا چۈش» دەپ ئولتۇرۇۋېلىش ئىنسانلىقنىڭ شەنىگە ھەرگىزمۇ ياراشمايدىغان تەييارتاپلىق ۋە ئىنسانلىق ھۆرمەتنىڭ ھېسابغا ئىشلەنگەن كەچۈرگۈسىز جىنايەتتۇر.

2. ئىنسانلارغا يەتكەن كېسەللىك، ئاجىزلىق ۋە يوقسۇللىقلارنى «ئاللاھنىڭ تەقدىرىغۇ»، دەپ ئۇلاردىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن سەۋەب قىلماسلىق چوڭ خاتالىقتۇر. چۈنكى ئاللاھ تائالا يۇقىرىقى كۈلپەتلەرنى ياراتقان بولسا، ئىنساندا ئەقىل بىلەن ئىرادىنىمۇ ياراتتى. ئىنساننىڭ ئاللاھ تائالا بەرگەن بۇ ئەقىل، ئىرادە بىلەن سەۋەب قىلىشىمۇ ئىماننىڭ جۈملىسىدىندۇر. «تەقدىر بىلەن كېسەل بولدۇمغۇ»، دەپ سەۋەب قىلماستىن

ئۆلۈش ياكى «تەقدىر بىلەن ئوغرى بولۇپ قالدىمغۇ» دەپ ئوغرىلىق قىلىش ئېغىر گۇناھ ھەمدە ئاللاھ تائالاغا تۆھمەت قىلغانلىقتۇر. چۈنكى ئاللاھ تائالا قانداقلا بىر كېسەللىكنى ياكى دەردنى ياراتقان بولسا، ئەلۋەتتە ئۇنىڭ شىپاسىنى ياراتقان. ئىنسان ئۆزىدىكى ئىرادە ۋە ئەقىل بىلەن سەۋەب قىلىش ئارقىلىق ئۇنىڭ شىپاسىنى تېپىشقا بۇيرۇلغان. ئاللاھ تائالا يامانلىقنى ياراتقان بولسا، ئۇنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتىكى ئېچىنىشلىق ئاقىۋەتلىرى ۋە جازالىرىدىن ئىنسانلارنى ئاگاھلاندۇرۇپ، ئۇلارنى ئۇنىڭدىن يىراق بولۇشقا بۇيرىدى ۋە بۇنداق يامان ئىشلارنى قىلىش ياكى ئۇلاردىن يېنىش ئىختىيارىنىمۇ ئىنساننىڭ ئۆزىگە بەردى.

ئىككىنچى خەلىپە ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئالدىغا بىر ئوغرىنى ئېلىپ كىرىدۇ. سوراق ئۈستىدە ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئوغرىدىن «نېمە ئۈچۈن ئوغرىلىق قىلدىڭ؟» دەپ سورىغاندا ئوغرى «ئاللاھ تەقدىر قىلغانىكەن شۇڭا ئوغرىلىق قىلدىم» دەپ جاۋاب بېرىدۇ. بۇنىڭ بىلەن ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئوغرىنى 30 قامچا ئۇرۇپ ئاندىن كېيىن قولىنى كېسىشكە بۇيرۇق بەرگەندە، ساھابىلەردىن بىرى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن «نېمە ئۈچۈن بىر ئوغرىلىق جىنايىتىگە ئىككى جازا

بېرىلىدۇ؟» دەپ سورىدى، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇنىڭغا جاۋاب بېرىپ: «ئاللاھقا يالغاندىن تۆھمەت قىلغانلىقى ئۈچۈن 30 قامچا ئۇرۇشقا، ئوغرىلىق قىلغانلىقى ئۈچۈن قولىنى كېسىشكە بۇيرۇدۇم» دەپ جاۋاب بېرىدۇ. چۈنكى ئاللاھ ئۇنى ئوغرىلىق قىلىشقا بۇيرۇغان ئەمەس، بەلكى ئۇ، ئۆز ئىختىيارى بىلەن ئوغرىلىق قىلغان»^[46].

سوئال: قازا ۋە قەدەرگە قانداق ئىمان كەلتۈرۈش كېرەك؟

جاۋاب: كائىناتتا بولىدىغان ھەرقانداق ھادىسە، ئىنسانلارنىڭ قىلىدىغان ياخشىلىق - يامانلىق ھەرقانداق ئىشلىرى ئاللاھ تائالانىڭ تەقدىرى ۋە قازاسى بىلەن بولىدۇ. ئىنسان ھەرقانداق ئىشنى قىلىشتا ياكى قىلماسلىقتا ئاللاھ تائالا بەرگەن ئىختىيار بىلەن ئەركىندۇر. لېكىن ئاللاھ تائالا ياخشى ئىشلارغا رازىكى، يامان ئىشلارغا رازى ئەمەستۇر.

سوئال: قازا ۋە قەدەرگە ئىمان كەلتۈرۈشنىڭ ھېكمىتى نېمە؟

جاۋاب: قازا ۋە قەدەرگە ئىمان كەلتۈرگەن كىشى كائىنات ۋە ئۇنىڭدىكى بارلىق

46 ئۇستاز رەھمەتۇللاھ ئىنايەتۇلانىڭ «ئىلىم ۋە ئىمان» ناملىق ئەسىرىدىن ئېلىندى.

شەيئىلەرنىڭ ئەڭ كۈچلۈك بىر ئىلاھىي قانۇننىڭ ھىمايىسى ئاستىدا ھەرىكەت قىلىۋاتقانلىقىغا ۋە ھەممە ئىش ئاللاھ تائالانىڭ تەقدىرى ۋە قازاسى بىلەن بولىدىغانلىقىغا چىن ئىشىنىدۇ. نەتىجىدە، ئۇنىڭ بېشىغا بىرەر بالا - قازا ياكى ئېغىر كۈلپەتلەر كەلسە ئاھ ئۇرۇپ ئۆزىنى يوقىتىپ قويمايدۇ، بىرەر مۇۋەپپەقىيەت قازانسا خۇشاللىقتىن ئۆزىگە ئىشىنىپ كۆرەڭلەپ كەتمەيدۇ. چۈنكى ئۇ ھەممىنى ئاللاھ تائالادىن دەپ بىلىدۇ. شۇڭا ئۇ، بالا - قازا يەتكەندە سەبىر قىلىدۇ، مۇۋەپپەقىيەت قازانغاندا ئاللاھ تائالالاغا شۈكۈر قىلىدۇ. ئىنسان مەغلۇبىيەتكە ئاھ ئۇرۇپ كەتمەيدىغان ۋە مۇۋەپپەقىيەتكە كۆرەڭلەپ كەتمەيدىغان دەرىجىگە يەتكەندە، ئۇ ھەقىقىي پىشىپ يېتىلگەن بولىدۇ. ئىمان ئەنە شۇنداق ئېسىل ئەرلەرنى يارىتىدۇ. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ «قانداقلا بىر مۇسەبەت بولمىسۇن، ئۇ پەقەت ئاللاھنىڭ ئىرادىسى بىلەنلا بولىدۇ. كىمكى ئاللاھقا ئىشەنچ قىلىدىكەن، ئاللاھ ئۇنىڭ قەلبىنى ھىدايەت قىلىدۇ. ئاللاھ ھەر نەرسىنى بىلگۈچىدۇر».^[47]

47 تاغابۇن سۈرىسى: 11 - ئايەت.

ئالتىنچى
قىيامەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرۈش

ئىسلام نەزىرىدە بۇ دۇنيانىڭ ئورنى

ئىسلام نەزىرىدە، بۇ دۇنيا ھەركىم ئۈچۈن سىناق ۋە ئىمتىھان مەيدانى بولۇپ، ئۇنىڭ نەتىجىسى ئاخىرەتتە ئېلان قىلىنىدۇ. بۇ دۇنيا ئاخىرەتلىك ئۈچۈن بىر ئېكىمىزارلىق بولۇپ، ئۇنىڭ مول ھۇسۇلى مۇشۇ دۇنيادىلا بېرىلىشكە باشلاپ ئاخىرەتتە تولۇقلىنىدۇ. چۈنكى بۇ دۇنياغا كەلگەنلەر مېھمان كۈتۈشكە چۈشكەن مۇساپىرلارغا ئوخشاش قىسقىلا ۋاقىت تۇرۇپ، يەنە ئۆز يولىغا داۋام قىلىدۇ.

بۇ دۇنيا ھاياتى ئۆتكۈنچى ھاياتتۇر

ئىنساننىڭ بۇ دۇنيادىكى ھاياتى قىسقىلا بىر ھايات بولۇپ، مەيلى ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرسۇن، مەيلى قىسقا، بەربىر بۇ دۇنيادىن ئايرىلىدۇ ۋە ئاخىرەتتىكى ئۆزىنىڭ قارارگاھىنى تاپىدۇ. ئاللاھ تائالا قىيامەت كۈنىدىكى ئەھۋالنى بايان قىلىپ مۇنداق دېگەن: ﴿ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَأَن لَّمْ يَلْبُثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّنَ النَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ ﴾ «ئۇلار(ھېساب مەيدانغا) توپلانغان كۈندە، دۇنيادا پەقەت بىر-بىرى بىلەن تونۇشۇشقا يەتكۈچىلىك ۋاقىت _ كۈندۈزدىن بىرەر سائەتلا تۇرغاندەك

ھېس قىلىدۇ^[48]. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر ھەدىستە دۇنيا ھاياتىنى تەسۋىرلەپ: «مەن بۇ دۇنيادا، خۇددى ئىسسىق كۈندە بىر دەرەخنىڭ تۈۋىدە ئازراق سايىداپ ئاندىن يەنە يولغا داۋام قىلىپ كەتكەن بىر يولۇچىغا ئوخشاشمەن»^[49] دېگەن. دېمەك، بۇ دۇنياغا كەلگەنلەر پەقەت يولۇچىلار، ھەممىنىڭ بارىدىغان ئاخىرقى بېكىتى ئاللاھ تائالانىڭ دەرگاھىدۇر.

مۇشۇ بەش كۈنلۈك ئۆتكۈنچى ھايات ئۈچۈن كىشىلەر بىر-بىرىگە ھەقسىزلىق قىلىدۇ، بىر-بىرىنىڭ ھەققىنى يەيدۇ ۋە زۇلۇم قىلىشىدۇ، ھەتتا بىر-بىرىنى ئۆلتۈرۈشىدۇ. بۇ ھاياتقا ئالدىنىپ كېتىدىغانلار ئىنتايىن كۆپتۇر. شۇڭا بەزى كىشىلەر ئاخىرەت ئىسىملىك ئەسلى ھاياتنى ئۇنتۇپ كېتىپ، بۇ دۇنيانىڭ ۋاقىتلىق ھاياتىنىلا ئويلايدۇ، ئولتۇرسا-قوپسا مۇشۇ پانىي ھاياتىنىڭلا غېمىنى يەيدۇ.

48 يۈنۈس سۈرىسى: 45-ئايەت.

49 ئىمام ئەھمەد ۋە ئىمام تېرمىزى رىۋايىتى.

ھەقىقىي ھايات ئاخىرەت ھاياتىدۇر

ئاخىرەت ھاياتىنى ئىنكار قىلىش ھازىرقى زامانغىلا خاس بىر جاھالەت ئەمەس، بەلكى ئۆتمۈشلەردىمۇ پەيغەمبەرلەرگە ئىشەنمىگەن ۋە ئۇلار ئېلان قىلغان «ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش ھەقتۇر» دېگەن ھەقىقەتنى ئىنكار قىلىپ، بۇ پەيغەمبەرلەرگە ھەرخىل تۆھمەتلەرنى توقۇپ چىققان ئازغۇنلار ئاز بولمىغان. بۇ ئازغۇنلار ئۆزلىرىنىڭ ئازغۇنلۇقى بىلەنلا كۇپايە قىلىپ قالماستىن، پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەق سۆزلىرىگە قۇلاق سالغۇچىلارغا: ﴿هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ. إِنَّ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا مَمُوتٌ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ﴾ «سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان ئىش بەكمۇ يىراقتۇر. ھايات پەقەت مۇشۇ دۇنيا ھاياتىمىزدىنلا ئىبارەتتۇر. (بىر تەرەپتىن) ئۆلۈپ تۇرىمىز، (يەنە بىر تەرەپتىن) تۇغۇلۇپ تۇرىمىز، بىز قايتا تىرىلمەيمىز»^[50] دەيتتى ۋە ئۇلارنىمۇ ئازدۇرۇشقا تىرىشاتتى.

يېقىنقى زامانلاردا بولسا، ياراتقۇچىنى ئىنكار قىلىش ئاساسىغا قۇرۇلغان ئاتېئىزم سەپسەتسى ئوتتۇرىغا چىقىپ، دىنغا ئېتىقاد

50 مۇئەممۇن سۇرىسى: 36، -37-ئايەتلەر.

قىلىشنى، ئۆلگەندىن كېيىنكى تىرىلىشنى ۋە ئاخىرەت ھاياتىنى خۇراپات دەپ ساندى. شۇ ئېنىقكى، ئەسلى خۇراپات ۋە ئەڭ چوڭ ئازغۇنلۇق ئۆزىنىڭ نەدىن كەلگەنلىكىنى ۋە ئاخىرى نەگە بارىدىغانلىقىنى بىلمەسلىكتۇر. ھازىرقى ئاتېئىزمچىلار قەدىمكى بۇتپەرەسلەرنىڭ ۋە پەيغەمبەرلەرگە قارشى چىققان ئىنكارچىلارنىڭ ئەقلىيىتى بىلەن ياشاپ كېلىۋاتقان ئازغۇنلاردۇر. دېمەك، ئىنكار ماۋزۇسىدا يېڭىلىق يوق. گەرچە ئاتالغۇلار ئۆزگەرگەن بولسىمۇ، ئىنكارچىلارنىڭ مەنتىق ئۆلچىمى ئۆزگەرگەنلىكى يوق. -19 ئەسىرنىڭ باشلىرىدا ئوتتۇرىغا چىقىپ دۇنياغا يېيىلىپ كەتكەن بۇ ئاتېئىزم سەپسەتسى 20_ئەسىرنىڭ ئاخىرقى يېرىمىدا، ئىلىم-پەننىڭ، خۇسۇسەن فىزىكا، بىيولوگىيە پەنلىرىنىڭ ناھايىتى تىز تەرەققىي قىلىشى ۋە ياراتقۇچىغا بولغان دالالەتلىرىنىڭ ئارقا-ئارقىدىن مەيدانغا چىقىشى نەتىجىسىدە، خاتالىقى ئىسپاتلىنىپ ئاللىبۇرۇن سەھنىدىن چۈشكەن ۋە مەكتەپلەرنىڭ دەرسلىكلىرىدىن ئېلىپ تاشلانغان بولسىمۇ، ئەپسۇسكى، بەزى ئۈچىنچى دۇنيا ئەللىرىدە يەنىلا دەرسلىك قىلىپ ئوقۇتۇلماقتا.

ئاخىرەت ھاياتىغا ئىشىنىش ياراتقۇچىنىڭ بارلىقىغا ئىشىنىشتىن ئايرىلالمايدۇ. چۈنكى

ئاللاھ تائالانىڭ بارلىقىغا، بىرلىكىگە ۋە ئۇنىڭ قۇدرىتىگە ئىشەنگەن ئادەم ئۇنىڭ ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرۈشىگىمۇ ئەلۋەتتە ئىشىنىدۇ. بىر دېھقان تېرىغان يېرىنى تۈپتۈز قىلىۋەتكەندىن كېيىن، ئۇنى يەنە قايتا تېرىشقا، بىر بىناكار ئۆزى سالغان بىنانى يىقىتىپ تۈپتۈز قىلىۋېتىپ، ئۇنى يەنە قايتىدىن سېلىشقا قادىر بولغان يەردە، ئاللاھ تائالا ئۆزى ياراتقان مەخلۇقاتلىرىنى ھالاك قىلىپ بولغاندىن كېيىن، ئۇلارنى قايتىدىن يەنە پەيدا قىلىشقا قادىر ئەمەسمۇ؟! قۇرئان كەرىم ئۆلگەندىن كېيىنكى تىرىلىشنى ئېھتىمالدىن يىراق سانغۇچىلارغا ئۆز ۋاقتىدا يېتەرلىك رەددىيەلەرنى بەرگەن. ﴿ وَقَالُوا أَأَتَدَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا. قُلْ كُونُوا حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا ﴾ «كاپىرلار: <بىز قۇرۇق سۆڭەك ۋە چىرىپ توپا بولۇپ كەتكەندىن كېيىن چوقۇم قايتا تىرىلىپ يېڭىدىن ئادەم بولامدۇق؟> دېيىشىدۇ. سىلەر تاش ياكى تۆمۈر ياكى ھاياتلىقنى تەسەۋۋۇر قىلىش تېخىمۇ قىيىن بولغان بىر نەرسە بولۇپ كەتسەڭلارمۇ (ئاللاھ سىلەرنى تىرىلدۈرىدۇ). ئۇلار: <بىزنى كىم تىرىلدۈرىدۇ؟> دەيدۇ. ئۇلارغا: <سىلەرنى دەسلەپتە يوقتىن بار قىلغان زات تىرىلدۈرىدۇ> دېگىن» [51]،

51 ئىسرا سۈرىسى: 49، -51-ئايەتلەر.

بۇ ئايەتلەر ئالەملەرنىڭ ياراتقۇچى تەرىپىدىن بېرىلگەن ھەق ۋەدە بولغان يەردە، ئۇنىڭدىن شەك قىلىشقا ئورۇن بارمۇ؟

كۆرۈۋاتىمىزكى، دۇنيادا ھەربىر لەھزىدە يېڭىدىن يارىتىلىشلار مەيدانغا كېلىپ تۇرماقتا. كېچە كۈندۈزنىڭ ھەربىر سائىتىدە مىڭلارچە تۆرەلىمىلەر ئانىلىرىنىڭ قارىندىن بۇ يورۇق دۇنياغا كۆز ئېچىپ تۇرىدۇ. ئۇلار دۇنياغا كۆز ئاچقىنىدىن كېيىن، تۇرماستىن تەرەققىي قىلىش ۋە ئۆسۈش بىلەن تاكامۇللۇققا قاراپ ئىلگىرىلەيدۇ. تۆرەلىمنىڭ مۇنداق مەيدانغا كېلىشىدە، ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسىدىكى ئىرسىيەت ئۆزگىچىلىكلىرىنى قوبۇل قىلغان ھالدا، مۇكەممەل بىر شەكىلدە يارىتىلىپ، دۇنياغا كۆز ئېچىشىدا، ئاتا-ئانىنىڭ شۇ بىر تامچە سۈنى تۆكۈشتىن باشقا خىزمىتى ياكى رولى بارمۇ؟ ﴿أَفَرَأَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ. أَأَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ﴾ «سىلەر تۆككەن شۇ ئابىمەنىنى ئويلاپ باقمىدىڭلارمۇ؟ ئۇنى سىلەر يارىتامسىلەر ياكى ياراتقۇچى بىزمۇ؟» [52]

يېڭى يارىتىلىشلار ئىنسان، ھايۋان ۋە ئۆسۈملۈك دۇنياسىدا ھەر كۈنى دېگۈدەك تەكرارلىنىپ تۇرماقتا، ھەربىر لەھزىدە

52 ۋاقىئە سۈرىسى: 58، -59-ئايەتلەر.

يېڭىدىن يارىتىلىپ تۇرماقتا. يەنە بىر تەرەپتىن نۇرغۇنلىرى ئۆلۈش، نابۇت بولۇش بىلەن ھاياتلىقتىن يوقىلىپ تۇرماقتا. بۇلارنى ھېچكىم قىلالمايدۇ. چۈنكى ھەممە ئۇلارنى كۆرۈپ ۋە ئاڭلاپ تۇرۇۋاتىدۇ. ئەھۋال بۇنداق ئىكەن، بىز نېمە ئۈچۈن ئۆلگەنلەرنىڭ قايتا تىرىلىشىگە ئىشەنمەيمىز؟ ھالبۇكى، قۇرئان كەرىم بۇ ماۋزۇدا غەپلەتتە قالغۇچىلارنى ئويغۇتۇپ كەلمەكتە. ﴿وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ﴾ « تۇنجى يارىتىلىشنى بىلىدىڭلار. ئۇنداقتا، نېمە ئۈچۈن (قايتا يارىتىلىش ھەققىدە) ئىبرەت ئالمايسىلەر؟»^[53] دېمەك، ئاخىرەت ھاياتىنى ئىنكار قىلىۋاتقانلار بىر پۈتۈن ئۆمرىنى جاھالەت ۋە غەپلەت ئىچىدە ئۆتكۈزۈۋاتقانلاردۇر.

ھەربىر ئەقىللىك ئىنسان قۇرئان كەرىمنىڭ بۇ نىداسىغا قۇلاق سېلىشى لازىم. ﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ. فَأَمَّا مَنْ أُوِّيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ. فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا. وَيَنْقَلِبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا. وَأَمَّا مَنْ أُوِّيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ. فَسَوْفَ يَدْعُو ثُبُورًا. وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا. إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا﴾ « ئى ئىنسان! شەكسىزكى، سەن (ياخشى - يامان ئەمىلىڭ بىلەن) رەببىڭ تەرەپكە يول ئالغۇچىسەن ۋە

ئاخىرىدا چوقۇم ئۇنىڭغا ئۇچرىشىسەن. (ئۇ كۈندە) نامە-ئەمالى ئوڭ تەرىپىدىن بېرىلگەن ئادەمگە كەلسەك، ئۇنىڭ ھېساب بېرىشى بەك ئاسان بولىدۇ ۋە ئائىلىسىگە خۇشاللىق ئىچىدە قايتىدۇ. ئەمدى، نامە-ئەمالى ئارقا تەرىپىدىن بېرىلگەن ئادەمگە كەلسەك، ئۆزىنىڭ يوق بولۇپ كېتىشىنى تىلەپ يالۋۇرىدۇ، (ئەمما) ئۇ لاۋۇلداپ تۇرغان ئوتقا كىرىدۇ»^[54].

ئادالەت بۇ دۇنيادا ئەمەلگە ئاشمايدۇ. كۆرۈۋاتىمىزكى، ئەخمەقلەر يۇقىرى مەنەسپلەرگە ۋە ئالىي مەرتىۋىلەرگە چىقىۋالغان، دانالار خارلىققا پاتقان، پەسكەشلەر ئەتىۋارلىنىۋاتقان، ياخشىلار چەتكە قېقىلىۋاتقان، بىگۇناھ كىشىلەرنىڭ قېنىنى تۆكۈۋاتقانلار ھېچنېمە بولمىغاندەك ئۆزلىرىنىڭ ئەيش-ئىشىنى داۋاملاشتۇرۇۋاتقان، ھەق ئىگىلىرى ئۆزلىرىنىڭ ھەق-ھوقۇقلىرىغا ئېرىشەلمىگەن. بۇ ئەھۋاللارنىڭ بىر ھېساب كۈنىنىڭ بولىدىغانلىقىنى جىددىي تەقەززا قىلىدۇ، ئاخىرەت ئالىمىنىڭ ھەق ۋە راست ئىكەنلىكىنى تەستىقلايدۇ. چۈنكى قىيامەت كۈنىدىكى ھېساب بېرىشتە، ئادالەت تولۇق

54 ئىنشىقاق سۈرىسى: 6-، 12-ئايەتلەر.

ئەمەلگە ئېشىپ، بۇ دۇنيادا ئەزىز بولغانلارنىڭ خار، بايلارنىڭ نامرات بولۇپ قالىدىغانلىقى ئېنىقتۇر. قىيامەت چوڭ بىر ئۆزگىرىشنى ئېلىپ كېلىدۇ. ﴿ إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ لَيْسَ لَوْعَتِهَا كَاذِبَةٌ. خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ ﴾ « قىيامەت قايىم بولغان چاغدا، ئۇنىڭ ھەقلىقنى يالغانغا چىقىرىدىغان ھېچكىم قالمايدۇ. ئۇ (بەزىلەرنى) چۈشۈرگۈچى، (بەزىلەرنى بولسا) كۆتۈرگۈچىدۇر»^[55].

قىيامەتنىڭ بولۇشى ئەقىل ۋە ئادالەتنىڭ بىردەك تەلپىدۇر. ئۇنىڭ بولۇشىدا شەك يوق. چۈنكى ئۇ ئادالەتنى بەرپا قىلىش، ھەق ئىگىسىنىڭ ھەققىنى ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن زۆرۈردۇر.^[56]

55 ۋاقىئە سۈرىسى: 1، -، 3-ئايەتلەر.

56 ئىسلام مۇتەپەككۈرى، ئەللامە مۇھەممەد غەززالىينىڭ «ئىسلام ھەققىدە 100 سوئالغا جاۋاب» ناملىق ئەسىرىنىڭ 39- ۋە 40- بەتلەردىن.

قىيامەت كۈنى

سوئال: قىيامەت كۈنى دېگەن قانداق كۈن؟

جاۋاب: قىيامەت كۈنى - بۇ دۇنيا ھاياتى پۈتۈنلەي ئاخىرلىشىپ، ئاللاھ تائالادىن باشقا ھەممە پانىي بولغاندىن كېيىن، ئاخىرەت ئىسىملىك يېڭى بىر ھاياتنىڭ باشلىنىشى دېمەكتۇر.

قىيامەت كۈنى قۇرئان كەرىمدە «ھېساب كۈنى»، «دىن كۈن»، «ئاخىرەت كۈنى» ۋە «مۇكاپات - جازا كۈنى» دېگەن ھەرخىل ئىسىملار بىلەن نۇرغۇن ئورۇندا بايان قىلىنىپ كەلمەكتە.

سوئال: قىيامەت كۈنىدە قانداق ئىشلار بولىدۇ؟

جاۋاب: قىيامەت كۈنىدە ئاللاھ تائالا ئىنسانلارنى قايتا تىرىلدۈرگەندىن كېيىن ئۇلارنى ھېساب مەيدانىغا توپلايدۇ. ھېساب مەيدانىدا ھەربىر ئىنسان ئۆزىنىڭ بۇ دۇنيادىكى ھاياتىدا قىلغان ياخشى - يامان بارلىق ئەمەللىرىدىن تەپسىلىي ھېساب بېرىدۇ. بۇ كۈندىكى ھېسابنى ئاللاھ تائالا ئۆزى بىۋاسىتە ئالىدۇ. ئاللاھ تائالا بۇ كۈندە زەررە چاغلىق ياخشىلىقى بولغان ئادەمگەمۇ

شۇ ياخشىلىقنىڭ مۇكاپاتىنى كۆرسىتىدۇ ۋە زەررە چاغلىق يامانلىقى بولغان ئادەمگىمۇ شۇ يامانلىقنىڭ جازاسىنى تېتىتىدۇ.

بۇ كۈندە ھېچكىمگە ئازراقمۇ زۇلۇم قىلىنمايدۇ. قىيامەت كۈنى ھەققىدە زىكىر قىلىنغان ئايەت ۋە ھەدىسلەر ئىنتايىن كۆپتۇر، ئۇلارنىڭ ھەممىسى بۇ كۈننىڭ چوقۇم بولىدىغانلىقىنى تەكىتلەمەكتە. ھازىرقى زامان ھەر ساھە تەبىئىي پەن ئالىملىرىنىڭ تەتقىقات نەتىجىلىرىمۇ، دۇنيانىڭ بىر كۈنى پۈتۈنلەي تارمار بولۇپ، ھەممە يوق بولۇشى بىلەن ھاياتلىقنىڭ تۈگەيدىغانلىقىنى جاكارلىماقتا. قىيامەت كۈنىنىڭ بولىدىغانلىقى ئەقىل ۋە ئادالەتنىڭ بىردەك تەقەززاسىدۇر.

ئاللاھ تائالا قىيامەتنىڭ بولىدىغانلىقى توغرىلىق مۇنداق دەيدۇ: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُعْثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ «كاپىرلار ھەرگىز تىرىلدۈرۈلمەيمىز دەپ گۇمان قىلىشتى، ئېيتقىنكى، «ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، رەببىمنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، سىلەر چوقۇم تىرىلدۈرۈلسىلەر، ئاندىن سىلەرگە قىلمىشىڭلاردىن خەۋەر بېرىلىدۇ. بۇ ئاللاھقا ئاساندۇر» [57].

57 تاغابۇن سۈرىسى: 7. ئايەت.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جىبرىلىنىڭ ئىمان توغرىلىق سورىغان سوئالىغا جاۋاب بېرىپ مۇنداق دېگەن: « ئىمان - ئاللاھقا، ئۇنىڭ پەرىشتىلىرىگە، كىتابلىرىغا، پەيغەمبەرلىرىگە، قىيامەت كۈنىگە ۋە ياخشىلىق - يامانلىق ئاللاھنىڭ تەقدىرى بىلەن بولىدىغانلىقىغا چىن ئىشىنىپ ئېتىقاد قىلىشتۇر»^[58].

قىيامەت ۋە ئۇنىڭ ئالامەتلىرى

سوئال: قىيامەت قاچان بولىدۇ؟

جاۋاب: قىيامەتنىڭ ۋاقتىنى ئاللاھ تائالادىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدۇ. ئۇ ئاللاھقا خاس ئىلىمدۇر. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَلُهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ تَقُلْتُ فِي السَّمَوتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمُ إِلَّا بَغْتَةً﴾ «يەنى (ئۇلار سەندىن قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى سورىدۇ. ئېيتقىنكى، «ئۇنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى پەقەت رەببىم بىلىدۇ، ئۇنى پەقەت ئۆزى بەلگىلىگەن ۋاقتتا مەيدانغا چىقىرىدۇ، (ئۇنىڭ ئىشى) ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ (ئەھلىگە) ئېغىر كەلگەندۇر، ئۇ سىلەرگە پەقەت

58 ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى.

تۇيۇقسىزلا كېلىدۇ»^[59].

ئاللاھ تائالا قىيامەتنىڭ ۋاقتىنى ھېچكىمگە بىلدۈرمىگەن. ئەمما ئۇنىڭ ئالدىدىكى ئالامەتلىرىدىن خەۋەر بەرگەن.

سوئال: قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرى قايسىلار؟

جاۋاب: قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرى، كىچىك ئالامەتلەر ۋە چوڭ ئالامەتلەر دەپ ئىككىگە بۆلۈنىدۇ، ئۇلار تۆۋەندىكىچە:

1. قىيامەتنىڭ كىچىك ئالامەتلىرى:

ئىلىم - مەرىپەتنىڭ يوقىلىشى، جاھالەت، زىنا ۋە ھاراقنىڭ كۆپىيىشى، يەھۇدىيلارنىڭ يوقىتىلىشى، لايىقەتسىز كىشىلەرنىڭ ئىش باشقۇرۇشى، يالاڭتۇشلەرنىڭ ئېسىل قەسىرلەرگە ئىگە بولۇشى، ئاياللارنىڭ كۆپىيىپ كېتىشى ۋە باشقىلار.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قىيامەتنىڭ كىچىك ئالامەتلىرى توغرىلىق مۇنداق دېگەن: «ئالمىلارنىڭ تۈگەپ كېتىشى، جاھالەتنىڭ كۆپىيىشى، ئەرلەرنىڭ ئازلاپ كېتىشى، ھەتتا ھەر بىر ئەر كىشىگە 50 تىن ئايالنىڭ توغرا كېلىشى قىيامەتنىڭ

59 ئىئىراق سۈرىسى: 187 - ئايەت.

ئالامەتلىرىدىندۇر» [60].

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەنە مۇنداق دېگەن: «مۇسۇلمانلار بىلەن يەھۇدىيلار ئۇرۇشمغۇچە قىيامەت بولمايدۇ. يەھۇدىيلارنى مۇسۇلمانلار تارمار قىلىدۇ. ھەتتا بىرەر يەھۇدىي (قاچقىلى يەر تاپالماي) چوڭ تاشلار ۋە دەرەخلەرنىڭ ئارقىسىغا يوشۇرۇنۇۋالسا، تاش ۋە دەرەخلەردىن ئاۋاز كېلىپ «ئى مۇسۇلمان! ئارقامدا يەھۇدىي بار، كەل ئۇنى ئۆلتۈر» دەيدۇ ۋە ئۆلتۈرىدۇ. پەقەت «غەردەق» ناملىق يەھۇدىي دەرىخىدىنلا ئاۋاز كەلمەيدۇ» [61].

ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: «بىراۋ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن قىيامەت قاچان بولىدىغانلىقىنى سورىغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق جاۋاب بەرگەن «ئامانەت يوقالغاندا قىيامەتنى كۈتسەڭ بولىدۇ» ئۇ، ئامانەت قانداق يوقىلىدۇ دەپ سورالغاندا «لاياقەتسىز كىشىلەر ئىش باشقۇرغاندا» دەپ جاۋاب بەرگەن» [62].

60 ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى.

61 ئىمام مۇسلىم ۋە ترمىزى رىۋايىتى.

62 ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايىتى.

2. قىيامەتنىڭ چوڭ ئالامەتلىرى تۆۋەندىكىچە:

(1) دەججالنىڭ چىقىشى

دەججال چىققاندىن كېيىن، ئۇ خۇدالىق دەۋاسى قىلىپ كۆپ كىشىلەرنى ئۆزىگە ئىشەندۈرۈپ كېتىدۇ. دەججالنىڭ سۆزلىرىگە ئىشەنگەن كىشى ئىماندىن ئايرىلىپ قالىدۇ. شۇڭا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزلەرگە ئاللاھ تائالاغا سېغىنىپ دەججالنىڭ شەررىدىن پاناھ تىلەشنى تەۋسىيە قىلغان.

(2) ئىيسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاسماندىن

چۈشۈشى

ئىيسا ئەلەيھىسسالام قىيامەتكە يېقىنلاشقاندا ئاسماندىن چۈشۈپ، دەججالنى يوقىتىدۇ ۋە ئاللاھ تائالانىڭ ئەمرى بىلەن يەر يۈزىدە ئىسلام دىنىنى قايتىدىن گۈللەندۈرىدۇ.

(3) قۇياشنىڭ كۈنپېتىشتىن چىقىشى

قۇياشنىڭ كۈنپېتىشتىن چىقىشى بىلەن ئىمان ۋە تەۋبىنىڭ ۋاقتى تۈگىگەن بولىدۇ، يەنى بۇ ۋاقىتتا ئېيتقان ئىمان ۋە قىلغان تەۋبىنىڭ پايدىسى بولمايدۇ. ئاللاھ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ

رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا ﴿﴾ «يەنى (ئۇلار پەقەت ئۆزلىرىگە پەرىشتىلەرنىڭ كېلىشىنى ياكى رەببىڭنىڭ كېلىشىنى يېقىنلاشقانلىقىنى كۆرسىتىدىغان) بەزى ئالامەتلىرىنىڭ كېلىشىنىلا كۈتىدۇ. رەببىڭنىڭ بەزى ئالامەتلىرى كەلگەن كۈندە ئىلگىرى ئىمان ئېيتىمىغانلارنىڭ ياكى ئىمان ئېيتىپ ياخشى ئىش قىلمىغانلارنىڭ ئېيتقان ئىمانى پايدىسىز بولىدۇ» [63].

قىيامەتنىڭ باشلىنىشى

سوئال: قىيامەت قانداق باشلىنىدۇ؟

جاۋاب: قىيامەت، كائىناتتا ئومۇميۈزلۈك چوڭ ئۆزگىرىشنىڭ يۈز بېرىشى بىلەن باشلىنىدۇ. ئۇ كۈندە ئاسماننىڭ يېرىلىشى، يۇلتۇزلارنىڭ ۋە باشقا پلانېتلارنىڭ بىر - بىرىگە ئورۇلۇش نەتىجىسىدە يوقىلىشى، زېمىننىڭ تەۋرەپ پارچە - پارچە بولۇپ كېتىشى، تاغلارنىڭ كۈكۈم تالقان بولۇپ، بىر دۆۋە قۇمغا ئايلىنىشى قاتارلىق ۋەقەلەر يۈز

63 ئەنئام سۈرىسى: 158 - ئايەت.

بېرىدۇ. ﴿يَوْمَ تَبْدُلُ الْأَرْضَ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتِ وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ «ئۇ كۈندە زېمىنمۇ باشقا بىر زېمىنغا، ئاسمانلارمۇ باشقا بىر ئاسمانلارغا ئايلىنىدۇ. ئۇلار چەكسىز قۇدرەتلىك، يېگانە ئاللاھنىڭ ئالدىغا چىقىرىلىدۇ»^[64].

سوئال: قىيامەت كۈنىدىكى تىرىلىش قانداق شەكىلدە بولىدۇ؟

جاۋاب: قىيامەت كۈنىدىكى تىرىلىش جان ۋە بەدەن بىلەن بولىدۇ. بۇ ئاللاھ تائالاغا ھەرگىزمۇ قىيىن ئەمەس. ئىنساننى دەسلەپتە يوق يەردىن بار قىلغان ئاللاھ تائالا مەيلى ئۇنىڭ جەستى چىرىپ تۇپراققا ئايلىنىپ كەتكەن بولسۇن، مەيلى يىرتقۇچلارغا يەم بولۇپ تۈگىشىپ كەتكەن بولسۇن، مەيلى كۆيۈپ كۈل بولۇپ كەتكەن بولسۇن، مەيلى تىتىلىپ پارچە - پارچە بولۇپ كەتكەن بولسۇن، ھەر ھالەتتە ئۇنى بىرلەشتۈرۈپ ئەسلىدىكى ھالىتىگە كەلتۈرۈشكە ئەلۋەتتە قادىردۇر.

سوئال: قىيامەت كۈنىگە قانداق ئىمان كەلتۈرۈش كېرەك؟

جاۋاب: قىيامەت كۈنىنىڭ بولىدىغانلىقى، ئۇ كۈندە ھەركىم ئۆزىنىڭ بۇ دۇنيادا قىلغان

64 ئىبراھىم سۈرىسى: 48 - ئايەت.

ياخشى - يامان بارلىق ئەمەللىرىنىڭ
 مۇكاپاتىنى ياكى جازاسىنى كۆرىدىغانلىقى
 ۋە جەننەتكە مۇيەسسەر بولغانلار جەننەتتە،
 دوزاخقا مەنسۇپ بولغانلار دوزاختا ئۆز
 ئورۇنلىرىنى تاپىدىغانلىقى ھەق ۋە راستتۇر.
 قىيامەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرۈش ئىسلام
 ئەقىدىسىنىڭ مۇھىم تەركىبلىرىدىن بىرى
 ۋە ئىماننىڭ ئەڭ ئاساسلىق نۇقتىسىدۇر.
 ئۇنىڭغا ئىنكار قىلىش كۇفرلىقتۇر.

